

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

SUPAPRASTINTŲ VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ VYKDYMAS

2012 m. gruodžio 27 d. Nr. VA-P-20-8-20
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant 2011-11-07 pavedimą Nr. P-20-8
Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Rita Buidovienė (grupės vadovė)
Laurynas Bilkis
Liudvikas Smilgevičius

Auditas pradėtas 2011-11-07
Auditas baigtas 2012-12-27

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrolė.lt

TURINYS

Santrauka	3
Ižanga	7
Audito rezultatai	10
1. Kaip nuolatinis viešųjų pirkimų įstatymo keitimas apunkina supaprastintų viešųjų pirkimų vykdymą?	10
1.1. Supaprastintų viešųjų pirkimų reglamentavimo pasikeitimai ir jų pasekmės	10
1.2. Supaprastintų viešųjų pirkimų proceso trukmė pailgėjo	14
1.3. Perteklinis reikalavimas perkančiosioms organizacijoms skelbti tris skelbimus didina finansinę naštą	16
1.4. Techninių specifikacijų projektų skelbimas perkančiosioms organizacijoms padidino administracinę naštą	18
1.5. Tiekėjo pasiūlymas atmetamas, jam nepateikus sąžiningumo deklaracijos	19
2. Ar vykdydamos supaprastintus pirkimus perkančiosios organizacijos visada pasiekia pirkimo tikslą?	21
2.1. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus perkančiosios organizacijos praktiškai netaiko	21
2.2. Neįprastai mažos kainos pagrindimo tikslas – ne tik apsauga nuo nesąžiningų tiekėjų	23
2.3. Elektros energijos tiekimo viešieji pirkimai neįvyksta arba juose dalyvauja po vieną tiekėją	24
2.3.1. Maža konkurencija elektros energijos pirkimuose	25
2.3.2. Kitos priežastys, dėl kurių elektros energijos tiekėjai nedalyvauja viešuosiuose pirkimuose	26
2.4. Kultūros srityje veikiančių perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų specifika	27
3. Ar viešųjų pirkimų kontrolės sistema užtikrina pirkimų efektyvumą?	29
3.1. Nepakankamai veiksminga pirkimų vidaus kontrolė perkančiosiose organizacijose	29
3.2. VPT vykdoma kontrolė turėtų būti orientuota ir į galutinį pirkimo rezultatą	32
3.2.1. ES finansinę paramą kontroliuojančių ir įgyvendinančiųjų institucijų skirtingas Viešųjų pirkimų įstatymo interpretavimas – kliūtis perkančiosioms organizacijoms	35
3.2.2. Perkančiųjų organizacijų taisyklės parengtos pagal tarnybos parengtas pavyzdines taisykles	36
3.3. Perkančiosios organizacijos ne visada gauna Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą pirkimo sutarties sąlygų keitimui	37
Priedai	42

SANTRAUKA

Pagrindinis viešųjų pirkimų tikslas – vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas.

Šiuo metu Lietuvoje nėra sukurta tokia viešųjų pirkimų sistema, kurios tikslas būtų ne pats viešųjų pirkimų procesas, o pasiektas rezultatas. Tiek perkančiosios organizacijos, tiek pirkimus kontroliuojančios institucijos labai daug dėmesio skiria vykdomų viešųjų pirkimų procedūrų ir teisės aktų reikalavimų atitikčiai, o tai dažniausia lemia nepakankamą dėmesį viešųjų pirkimų tikslui –lėšos panaudojamos ne pačiu racionaliausiu būdu, negaunama ekonominės naudos.

Supaprastinti pirkimai sudaro reikšmingą viešųjų pirkimų dalį. 2011 m. buvo atlikti 10 435 tokie pirkimai, arba 80 proc. visų pirkimų, už 4 278,4 mln. Lt, arba 33 proc. visų pirkimų vertės.

Atlikto audito tikslas – įvertinti, ar supaprastintų viešųjų pirkimų procesas sudaro sąlygas pirkti efektyviai, atsakant į klausimus:

- kaip nuolatinis Viešųjų pirkimų įstatymo keitimas apsunkina supaprastintų viešųjų pirkimų vykdymą;
- ar vykdydamos supaprastintus pirkimus perkančiosios organizacijos pasiekia norimą pirkimo tikslą;
- ar šiuo metu veikianti viešųjų pirkimų kontrolės sistema užtikrina pirkimų efektyvumą.

Audito išvados suformuluotos išanalizavus problemas, su kuriomis perkančiosios organizacijos susidūrė vykdydamos supaprastintus viešuosius pirkimus 2009 m.–2012 m. I ketvirtį.

Įvertinę audito metu gautus įrodymus, pateikiame savo išvadas ir rekomendacijas:

Išvados

1. Viešųjų pirkimų įstatymas perkančiųjų organizacijų darbuotojams, vykdančioms viešuosius pirkimus, yra sudėtingas ir sunkiai suprantamas, o nuolatiniai jo pakeitimai (nuo įsigaliojimo 1997 m. sausio 1 d. iki 2012 m. liepos 1 d. buvo keičiamas 37 kartus) neleidžia nusistovėti nuosekliai viešųjų pirkimų praktikai. Tai apsunkina supaprastintų viešųjų pirkimų vykdymo procesą, didina pažeidimų riziką ir nepadeda pasiekti norimų rezultatų – racionaliai naudoti lėšas, didinti pirkimų skaidrumą ir veiksmingumą, tiekėjų konkurenciją:

1.1. Siekdamas išvengti Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų, perkančiosios organizacijos daugiausia dėmesio skiria pirkimo procedūroms, dėl to nukenčia pirkimo rezultatas (1.1 poskyris).

1.2. Didėja perkančiųjų organizacijų sąnaudos pirkimams vykdyti:

1.2.1. darbuotojai, vykdančys pirkimus, nuolat kelia savo kvalifikaciją, dalyvaudami mokymuose ir seminaruose, kurių didžioji dalis – mokami (1.1 poskyris);

1.2.2. papildomai perka ekspertų paslaugas, nes neturi reikiamos kompetencijos specialistų (1.1 poskyris);

1.2.3. daugėja viešųjų pirkimų procedūrų ir ilgėja viešųjų pirkimų procesas, todėl atsiranda daugiau techninio darbo, o tam reikia papildomų žmogiškųjų išteklių ir laiko sąnaudų (1.2 poskyris).

1.3. Nuo 2012 m. sausio 1 d. įsigalioję Viešųjų pirkimų reikalavimai – nedelsiant informuoti apie pradedamą bet kurią pirkimą (išskyrus mažos vertės), apie nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti sutartį bei sudarytą sutartį savo tinklalapyje ir „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ bei iki viešojo pirkimo pradžios paskelbti pirkimo techninės specifikacijos projektus, perkančiosioms organizacijoms padidino ne tik administracinę ir finansinę našta, bet ir pailgino pirkimo procedūrų laiką (1.3 ir 1.4. poskyriai).

1.4. Pagal šiuo metu galiojantį Viešųjų pirkimų įstatymą tiekėjo (sąžiningumo) deklaracija priskiriama pirkimo dokumentams, kurių negalima tikslinti. Dėl tokio reglamentavimo tiekėjui nepateikus, pateikus netikslią ar negaliojančios redakcijos tiekėjo (sąžiningumo) deklaraciją, perkančioji organizacija privalo atmesti tiekėjo pasiūlymą, nors jis atitinka visus kitus konkurso sąlygų reikalavimus ir jame siūloma konkurencinga perkamo objekto kaina (1.5 poskyris).

2. Pasirinkusios mažiausios kainos vertinimo kriterijų perkančiosios organizacijos ne visada sulaukia kokybiško rezultato, tačiau šį kriterijų renkasi dėl jo paprastumo ir dėl to, kad, vykdant viešuosius pirkimus, nebūtų pažeistos pirkimo procedūros (2.1 poskyris).

3. Perkančiosios organizacijos ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus taiko 4 proc. visų pirkimo atvejų. Joms sudėtinga nusistatyti tokius kriterijus, kurie būtų apibrėžti ir nebūtų subjektyvūs, trūksta praktinių pavyzdžių, kaip juos nustatyti ir įvertinti (2.1 poskyris).

4. Elektros energijos tiekimo viešieji pirkimai neįvyksta arba juose dalyvauja po vieną tiekėją, nes nesudarytos palankios sąlygos tiekėjų tarpusavio konkurencijai ir nėra galimybės elektros energiją pirkti per Centrinę perkančiąją organizaciją (2.3 poskyris).

5. Viešųjų pirkimų kontrolės sistema neužtikrina pirkimų efektyvumo:

5.1. Perkančiosiose organizacijose viešųjų pirkimų vidaus kontrolė nepakankamai veiksminga, nes ji neapima viso pirkimų proceso, o tik kai kurias procedūras. Siekiant sukurti veiksmingą pirkimų proceso (nuo poreikio formavimo iki pirkimo sutarties įvykdymo ir jos rezultatų įvertinimo) vidaus kontrolės sistemą, daugumai perkančiųjų organizacijų reikia papildomų finansinių ir žmogiškųjų išteklių (3.1 poskyris).

5.2. Perkančiosios organizacijos privalo kreiptis į Viešųjų pirkimų tarnybą gauti leidimą keisti sutarties sąlygas tiek dėl sutartyse neįvertintų ir vėliau įvykusių pokyčių, tiek dėl netinkamai suformuluotų sutarčių sąlygų. Perkančiosioms organizacijoms nepakanka gebėjimų, trūksta praktinių pavyzdžių, kaip turėtų būti formuluojamos sutarčių sąlygos, siekiant vėliau išvengti laiko sąnaudų ir finansinių nuostolių dėl jų keitimo. (3.3 skyrius).

5.3. Viešųjų pirkimų tarnyba, priimdama sprendimus dėl nustatytų pažeidimų ir nesutikimų keisti pirkimo sutarties sąlygas, vertina, kaip užtikrinami pagrindiniai pirkimų principai, tačiau

priimdama sprendimus, ne visada įvertina jų pasekmes galutiniam pirkimo rezultatui (3.2 ir 3.3 poskyriai).

5.4. Viešųjų pirkimų tarnybos konsultacijų kokybė ir atsakymų raštu terminai ne visada tenkina perkančiąsias organizacijas, o tuo pačiu klausimu gauti atsakymai žodžiu būna skirtingi (3.2 poskyris).

5.5. Viešųjų pirkimų tarnybos ir Europos Sąjungos finansinę paramą įgyvendinančių institucijų paaiškinimai tuo pačiu klausimu būna skirtingi, todėl, derindamos pirkimo dokumentų sąlygas su šiomis institucijomis, perkančiosios organizacijos patiria papildomų laiko sąnaudų (3.2 poskyris 3.2.1 skirsnis).

6. Viešųjų pirkimų tarnyba ir teismai, vertindami viešuosius pirkimus, daugiausia nustato pagrindinių viešųjų pirkimų principų pažeidimų, tačiau nei Viešųjų pirkimų įstatyme, nei įstatymą įgyvendinančiuose teisės aktuose šių principų sąvokos neapibrėžtos (3.2 ir 3.3 poskyriai).

Audito metu įvykę pokyčiai

1. Priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo ir papildymo 2012 m. birželio 29 d. įstatymas Nr. XI-2177, kuriame liberalizuota mažos vertės pirkimų tvarka.

2. Parengtas ir pateiktas Seimui Viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 9, 12, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94¹ straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012 m. spalio 19 d. įstatymo projektas Nr. XIP-4932, kuriame numatyta:

2.1. įstatymo 7 str. 1 dalį patikslinti nuostata, kad „perkančioji organizacija iš anksto skelbia didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus“, t. y. atsisakyta privalomos nuostatos skelbti pirkimų, išskyrus mažos vertės, techninių specifikacijų projektus;

2.2. įstatymo 7 str. 3 dalį pripažinti netekusia galios, t. y. atsisakyti privalomos nuostatos valstybės įmonei Seimo leidyklai „Valstybės žinios“ teikti skelbimą apie pradedamą pirkimą, apie nustatytą laimėtoją ir ketinimą sudaryti sutartį bei apie sudarytą sutartį;

2.3. įstatymą papildyti 28 str. 10 dalimi: „Jeigu tiekėjas pateikė netikslią, neišsamią šio įstatymo 24 str. 2 d. 5 p. nurodytą tiekėjo deklaraciją, tiekėjo įgaliojimą asmeniui pasirašyti paraišką ar pasiūlymą arba jų nepateikė, perkančioji organizacija privalo prašyti tiekėjo patikslinti, papildyti arba pateikti minėtus dokumentus per jos nustatytą terminą“.

Rekomendacijos supaprastintų viešųjų pirkimų proceso tobulinimui

Teikiant rekomendacijas buvo atsižvelgta į tai, kad:

1. Numatoma keisti ES viešųjų pirkimų reglamentavimą. Europos Komisija 2011 m. gruodžio mėnesį pristatė Pasiūlymą¹ dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl viešųjų pirkimų (toliau – Direktyva dėl viešųjų pirkimų), kuriuo siekiama peržiūrėti ir modernizuoti esamą viešųjų pirkimų reguliavimą. Modernizuojant (supaprastinant) pirkimų procedūras siūloma sutrumpinti tiekėjų pasiūlymų pateikimo terminus, perkančiosioms organizacijoms suteikti

¹Proposal for a directive of the European Parliament and of Council on public procurement 18966/11. Pasiūlymas pateiktas ES Tarybai ir Europos Parlamentui.

galimybę pačioms pasirinkti pirkimo procedūros seką, t. y. ar pirmiau tikrinti tiekėjų kvalifikaciją, ar vertinti jų pasiūlymą. Siūloma sudaryti galimybes tam tikrais atvejais keisti pasirašytos pirkimo sutarties sąlygas. Direktyva dėl viešųjų pirkimų siūloma įpareigoti valstybes nares įsteigti dvi atskiras institucijas – priežiūros instituciją ir kompetencijų centrą. Priežiūros institucija būtų atsakinga už viešųjų pirkimų politikos įgyvendinimą, pirkimų stebėseną ir kontrolę. Kompetencijų centrai teiktų teisinę ir ekonomines konsultacijas, metodinę pagalbą, organizuotų mokymą, padėtų pasirengti viešiesiems pirkimams. Pažymėtina, kad viešuosius pirkimus reglamentuojančių direktyvų projektai gali būti keičiami, įvertinus valstybių narių pateiktas nuomones ir pastabas dėl tam tikrų nuostatų tikslingumo.

2. Parengtas Viešųjų pirkimų įstatymo I–III skyrių komentaras, kuriame didelis dėmesys skiriamas viešųjų pirkimų principų aiškinimui ir jų taikymui praktikoje.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai:

1. Formuojant viešųjų pirkimų politiką ir užtikrinant teisinio reguliavimo tikslingumo, proporcingumo ir aiškumo principų laikymąsi:

tęsti Viešųjų pirkimų įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų stebėseną, identifikuojant šių teisės aktų taikymo problemas. Atsižvelgiant į stebėsenos rezultatus, mažinti perkančiųjų organizacijų administracinę naštą (1 išvada).

Viešųjų pirkimų tarnybai:

2. Siekiant plėsti ir stiprinti mokymų veiklą, organizuoti daugiau mokymų regionuose, pateikiant praktinių pavyzdžių:

2.1. kaip nustatyti ir įvertinti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus (3 išvada);

2.2. kaip parengti pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygas (5.2 išvada).

3. Vykdamas prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę, pateikti sisteminių ir dažniausiai pasikartojančių pažeidimų išaiškinimus (5.4 išvada).

4. Siekiant stiprinti konsultacinę veiklą ir išvengti skirtingų Viešųjų pirkimų įstatymo išaiškinimų, įkurti skambučių centrą, numatant galimybę įrašyti telefonu teikiamą konsultacinę pagalbą (5.4 išvada).

5. Bendradarbiauti su ES finansinę paramą įgyvendinančiomis institucijomis, siekiant vienodos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų taikymo praktikos: teikti mokymų ir konsultavimo pagalbą, metodinę pagalbą rengiant tipinius dokumentus, susijusius su viešaisiais pirkimais, ir viešųjų pirkimų patikrų išvadas (5.5 išvada).

6. Priimant sprendimus dėl nustatytų pažeidimų ir nesutikimų keisti pirkimo sutarties sąlygas, atsižvelgti ir įvertinti priimamų sprendimų pasekmes, kurios turi įtakos galutiniam pirkimų tikslui – racionaliai naudoti lėšas (5.3 išvada).

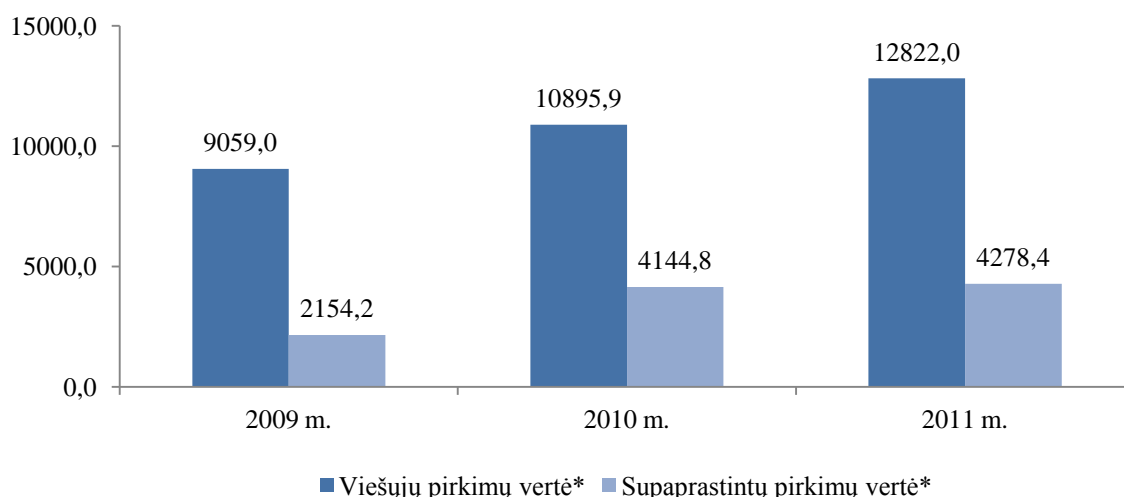
IŽANGA

Viešųjų pirkimų sistemą sudaro viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų visuma, perkančiosios organizacijos, tiekėjai, ginčus nagrinėjančios, kontroliuojančios, metodinę paramą teikiančios ir mokymus vykdančios institucijos. Viešųjų pirkimų politiką Lietuvoje formuoja Ūkio ministerija, o ją įgyvendina Viešųjų pirkimų tarnyba.

2011 metais viešuosiuose pirkimuose dalyvavo 7 600 tiekėjų ir 6 737 perkančiosios organizacijos.

Viešųjų pirkimų vertė prilygsta dešimtdaliui bendrojo šalies produkto (BVP) arba daugiau kaip trečdaliui Lietuvos nacionalinio biudžeto. Įvykusių viešųjų pirkimų ir supaprastintų pirkimų apimtys 2009–2011 m. pateiktos 1 pav.

1 pav. 2009–2011 m. viešųjų pirkimų ir supaprastintų pirkimų vertė, mln. Lt

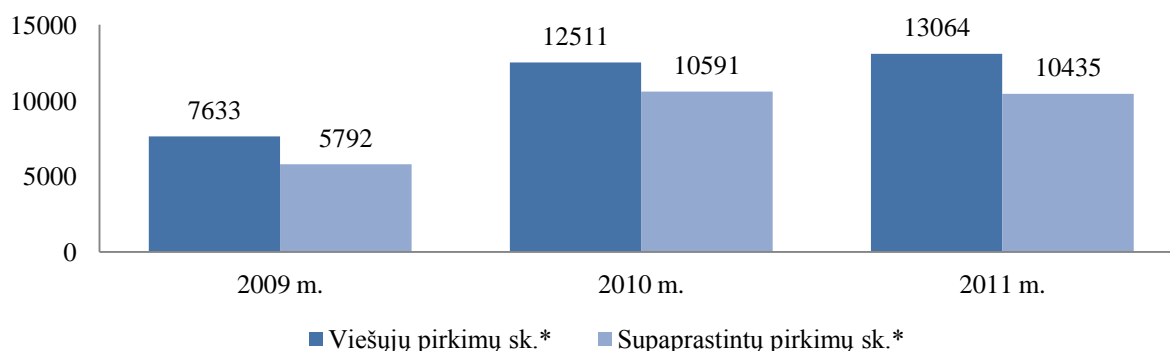

*Pastaba: Be mažos vertės pirkimų.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad supaprastintų pirkimų vertė 2011 m., lyginant su 2009 m., padidėjo apie 2 kartus, tiek pat kartų padidėjo ir įvykusių supaprastintų pirkimų skaičius (2 pav.).

2 pav. 2009–2011 m. viešųjų pirkimų ir supaprastintų pirkimų skaičius, vnt.

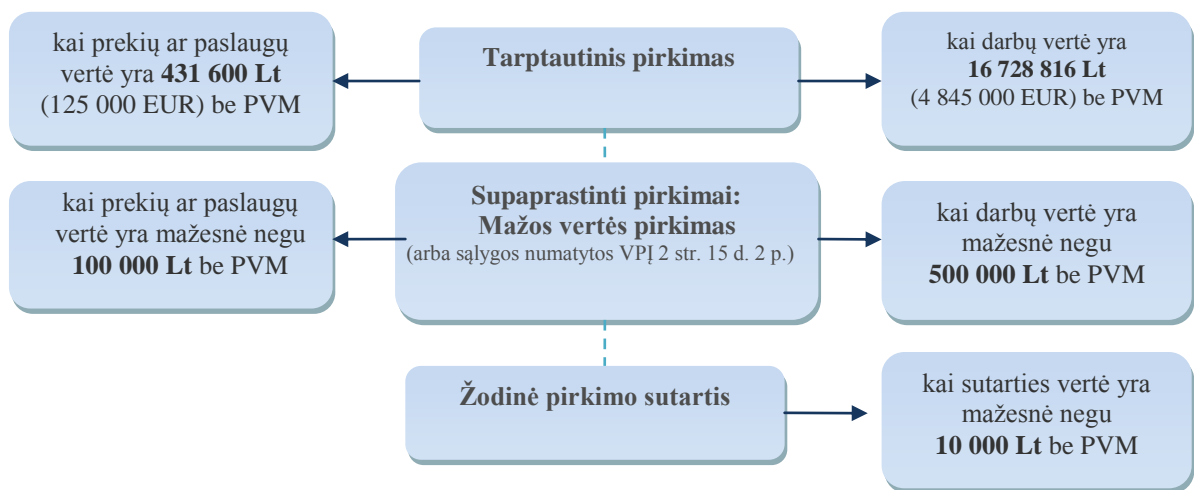
*Pastaba: Be mažos vertės pirkimų.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Reikšmingą viešųjų pirkimų dalį sudaro supaprastinti pirkimai: jų 2011 m. buvo atlikta už 4,3 mlrd. Lt, tai sudarė 33,4 proc. visų pirkimų vertės, o supaprastintų pirkimų skaičius 2011 m. siekė 10 435, arba 80,0 proc. visų pirkimų skaičiaus. Kadangi išankstinio tyrimo metu nustatyta, kad daugiausia problemų kyla vykdant supaprastintus pirkimus, buvo nuspręsta atlikti jų auditą.

Supaprastinti pirkimai vykdomi tada, kai pirkimo vertė yra mažesnė už nustatytas tarptautinio pirkimo vertės ribas, Viešųjų pirkimų įstatymo 2 priedėlyje nurodytų B paslaugų pirkimai neatsižvelgiant į pirkimo vertę ir šio įstatymo 9 str. 14 d. nurodytų pirkimų atvejais. Be to, tvirtindamos supaprastintų pirkimų taisykles, perkančiosios organizacijos gali nustatyti, kad pirkimo sutartis gali būti sudaroma žodžiu, kai atliekami supaprastinti pirkimai, kurių sutarties vertė yra mažesnė negu 10 000 Lt be PVM (18 str. 10 d.).

3 pav. Viešieji pirkimai pagal pirkimų vertes

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Pažymėtina, kad perkančiosioms organizacijoms, veikiančioms vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų bei gynybos ir saugumo srityse, yra nustatytos kitos tarptautinio pirkimo vertės ribos.

Perkančiosios organizacijos – tai institucijos, įstaigos, asociacijos, įmonės, kiti viešieji ar privatieji juridiniai asmenys, jeigu atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio reikalavimus. Pagal Viešųjų pirkimų tarnybos patvirtintą tipų kodų sąrašą, perkančiosios organizacijos yra suskirstytos į 17-ka tipo kodų ir 17-ka tipo pavadinimų. Perkančiąsias organizacijas, kurių pateiktą informaciją ir 2009–2011 metų supaprastintų viešųjų pirkimų duomenis vertinome audito metu, atsirinkome piniginio vieneto atrankos metodu pagal šiuos atrankos kriterijus: pirkimų vertė, Lt; pirkimų skaičius, vnt. Įvertinę bendrą 2009–2011 metų pirkimų vertės ir pirkimų skaičiaus pasiskirstymo procentą nuo visų atliktų pirkimų vertės ir skaičiaus, iš minėto sąrašo atrinkome šias perkančiąsias organizacijas:

Tipo kodas – 1 Centrinio valstybinio administravimo sistemai priklausanti perkančioji organizacija (išskyrus krašto apsaugos sistemos karinius vienetus ir tarnybas) (8,7 proc. nuo vertės ir 10,4 proc. nuo skaičiaus);

Tipo kodas – 3 Savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektas (33,4 proc. nuo vertės ir 22,1 proc. nuo skaičiaus);

Tipo kodas – 4 Viešasis juridinis asmuo, kuris atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 2 d. nustatytas sąlygas (32,2 proc. nuo vertės ir 39,4 proc. nuo skaičiaus (žr. 1 priedo 4 lentelę).

Atrinktų 89-ių perkančiųjų organizacijų vykdyti supaprastinti viešieji pirkimai sudarė 74,3 proc. visos vykdytų pirkimų vertės ir 71,9 proc. visų pirkimų skaičiaus. Siekiant gauti audito tikslams reikalingų įrodymų, atlikta šių perkančiųjų organizacijų apklausa (atsakymai gauti iš 80 organizacijų), o 28-iose atliktos audito procedūros.

Apklausos dalyviams buvo suteikta galimybė laisvai pareikšti nuomonę ir pateikti pasiūlymus dėl supaprastintų viešųjų pirkimų efektyvaus vykdymo ir racionalaus lėšų panaudojimo. Išsamesnė informacija apie audito apimtį ir metodus pateikti ataskaitos 1 priede.

Ataskaitoje vartojami sutrumpinimai:

CVP IS – Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema;

PO – perkančioji organizacija;

STT – Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba;

VPĮ arba įstatymas – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas;

VPT arba tarnyba – Viešųjų pirkimų tarnyba;

CPK – Civilinio proceso kodeksas;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

AUDITO REZULTATAI

1. Kaip nuolatinis viešųjų pirkimų įstatymo keitimas apsunkina supaprastintų viešųjų pirkimų vykdymą?

1.1. Supaprastintų viešųjų pirkimų reglamentavimo pasikeitimai ir jų pasekmės

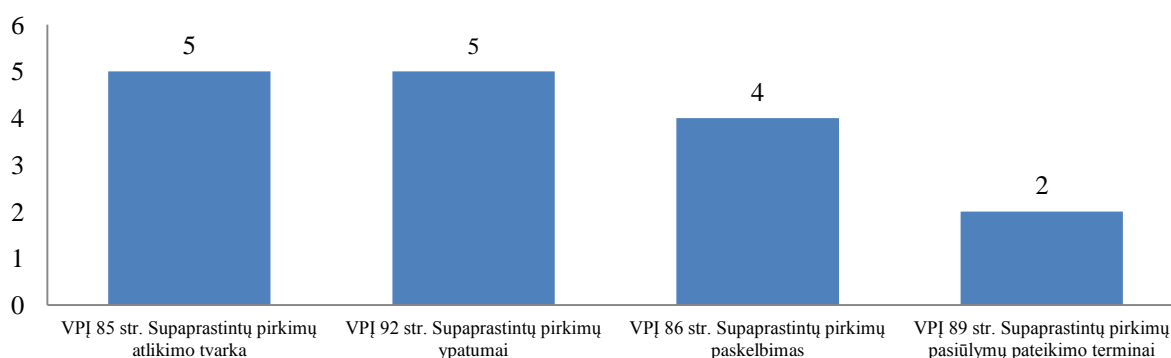
Pirkimų tikslas – vadovaujantis teisės aktų reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas. Perkančiųjų organizacijų tikslas – siekti optimalių viešųjų pirkimų rezultatų (įsigyti tinkamu laiku ir tinkamos kokybės prekes, paslaugas, darbus) taikant veiksmingas procedūras. Be to, perkančioji organizacija užtikrina, kad, atliekant pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją, būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.

Viešųjų pirkimų teisinius santykius nacionaliniu lygmeniu reguliuoja bendrieji ir specialieji teisės aktai. Bendrieji teisės aktai – LR civilinis kodeksas ir LR civilinio proceso kodeksas paprastai taikomi sudarant viešojo pirkimo sutartis ir sprendžiant ginčus teisme. Specialieji teisės aktai – Viešųjų pirkimų įstatymas ir kiti viešuosius pirkimus reglamentuojantys teisės aktai, kurių dalis yra privalomojo pobūdžio (pvz.: Vyriausybės nutarimai), kita – rekomendacinio (pvz.: Viešųjų pirkimų tarnybos parengtos rekomendacijos) taikomi vykdant viešųjų pirkimų procedūras.

1996 m. rugpjūčio 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas Nr. I-1491 įsigaliojo nuo 1997 m. sausio 1 d. Teisės portalas, teisinių žinių ir naujienų tinklavietės INFOLEX duomenimis, nuo priėmimo iki 2012 m. liepos 1 d. jis buvo keistas 37 kartus. Įstatymo keitimo vidurkis – pusmetis. Be to, su šiuo įstatymu yra susiję daugiau kaip 600 kitų teisės aktų.

Audito metu nustatyta, kiek kartų per 2009–2012 m. II ketvirtį keitėsi įstatymo 4 skyriuje supaprastintus pirkimus reglamentuojantys straipsniai (4 pav.).

4 pav. Supaprastintus pirkimus reglamentuojančių straipsnių kaita, vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Kiekvieną kartą pakeitus straipsnį, PO darbuotojai privalo analizuoti ir mokytis taikyti juos praktikoje, konsultuotis su viešųjų pirkimų srities specialistais, samdyti ekspertus. Pažymėtina, kad vykdydama savo funkcijas, Viešųjų pirkimų tarnyba rengia įstatymui įgyvendinti reikalingas rekomendacijas ir nustato įstatymo taikymo gaires, tačiau norint įsigilinti į visas jos parengtas metodikas, rekomendacijas, taisykles, tvarkų aprašus ir kt., PO reikia papildomų laiko sąnaudų ir žmogiškųjų išteklių. Be to, šie įstatymą įgyvendinantys teisės aktai dažnai keičiami.

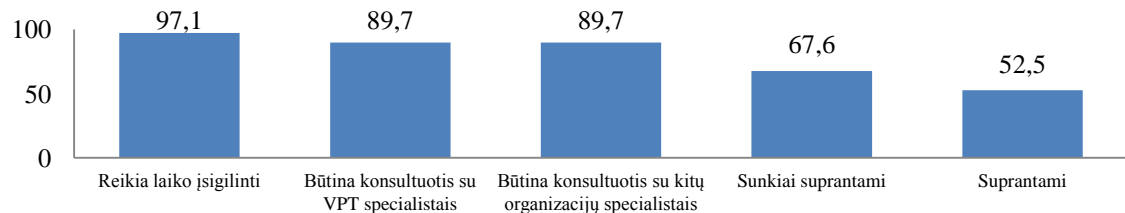
Pavyzdys

Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2009-05-15 įsakymas Nr. IS-49 „Dėl informacijos apie planuojamus vykdyti viešuosius pirkimus skelbimo centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ per 2009–2011 m. laikotarpį keitėsi penkis kartus ir, kiekvieną kartą keičiant įsakymą, jame buvo nustatomi papildomi reikalavimai PO.

Audito metu buvo analizuojama, ar PO viešųjų pirkimų specialistams minėtas įstatymas ir jo pakeitimai yra suprantami, kiek reikia papildomai žmogiškųjų ir laiko sąnaudų, kai, įsigaliojus įstatymo pataisoms, didėja viešųjų pirkimų procedūrų skaičius, o patys pirkimai tampa vis sudėtingesni. Pažymėtina, kad atliekant pirkimus, labai svarbi viešųjų pirkimų specialistų kompetencija ir patirtis.

Dažni įstatymo pakeitimai neleidžia nusistovėti jo taikymo tvarkai, straipsniuose daug nuorodų į kitus straipsnius, tvarkos aprašus ar metodikas, todėl įstatymas labai painus. 67,6 proc. PO nurodė, kad VPĮ ir kitų su juo susijusių teisės aktų pakeitimai būna sunkiai suprantami (5 pav.).

5 pav. Apklausa, kaip suprantamas Viešųjų pirkimų įstatymas ir jo pakeitimai, rezultatai, proc.

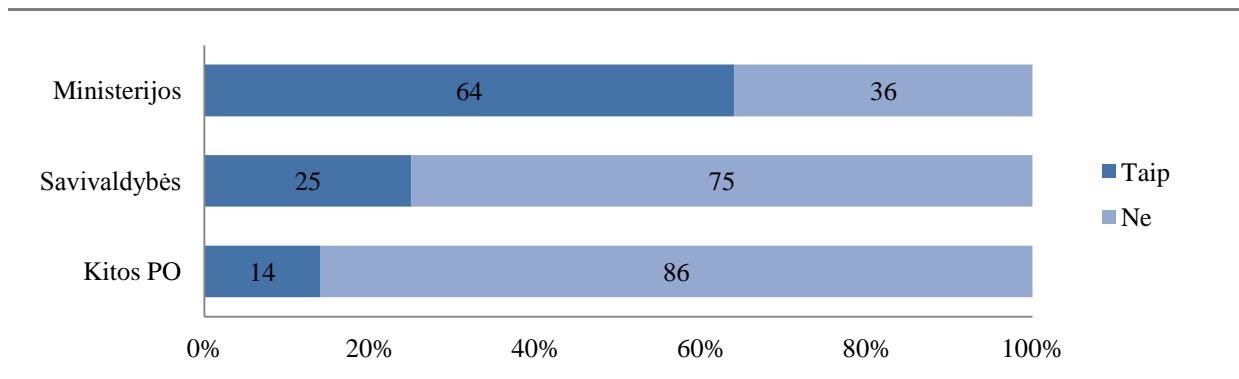
Pastaba. PO pasirinko kelis atsakymo variantus.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Iš 5 pav. matyti, kad 97,1 proc. PO reikia laiko įsigilinti į atliktus įstatymo pakeitimus, o 89,7 proc. reikia konsultuotis su viešųjų pirkimų specialistais.

Įstatymas keičiamas dažnai, tačiau dauguma PO neteikia viešųjų pirkimų politiką formuojančiai institucijai savo pasiūlymų dėl jo tobulinimo. Audito metu nustatyta, kad 30 proc. PO teikė tokius pasiūlymus, 70 proc. – ne (6 pav.).

6 pav. Ar perkančiosios organizacijos teikė siūlymus tobulinti Viešųjų pirkimų įstatymą?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Daugiausiai pasiūlymų teikia ministerijos, nes jos dalyvauja derinant įstatymą ir jį įgyvendinančių teisės aktų pakeitimus. Mažiausiai – kitos PO, nes mano, kad į juos nebus atsižvelgta, be to, išsamiems pasiūlymams parengti trūksta ir laiko. Norėdamos, kad pakeitimai būtų aiškūs ir suprantami, perkančiosios organizacijos galėtų teikti pasiūlymus dėl įstatymo tobulinimo.

Tai, kad įstatymas sunkiai suprantamas, o pirkimų vykdymo procedūros sudėtingos, pažymėjo ir tos PO, kuriose įsteigti viešųjų pirkimų padaliniai, specialistai turi teisinį išsilavinimą ir didelę darbo patirtį šioje srityje. Mažesnėse PO viešųjų pirkimų organizavimą vykdo darbuotojai, kurių pagrindinė funkcija nėra viešieji pirkimai. Nėra gerai, kai darbuotojai, kurių tiesioginės pareigos vykdyti viešuosius pirkimus, turi papildomas funkcijas².

Pavyzdys

Vienos perkančiosios organizacijos Viešųjų pirkimų direkcijoje 2011 metais dirbo 9 darbuotojai, kurie pagal papildomas darbo sutartis dirbo 26 projektuose (kai kurie dirbo 3 ar 5). Toks papildomas darbo krūvis turėjo neigiamos įtakos tiesioginėms pareigoms, darbo organizavimui, planavimui ir nebuvo užtikrinta, kad viešųjų pirkimų sistema funkcionuotų efektyviai, todėl šioje organizacijoje buvo nustatyti viešųjų pirkimų pažeidimai.

Pažymėtina, kad bendras 80 apklaustų PO darbuotojų skaičius per 2009–2012 m. I ketvirtį padidėjo 573 darbuotojais (nuo 18 124 iki 18 697). Su viešaisiais pirkimais dirbančių darbuotojų skaičius per tą patį laikotarpį nuolat augo, augo ir poreikis šiems darbuotojams turėti teisinį išsilavinimą (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Su viešųjų pirkimų vykdymu susijusių darbuotojų skaičius perkančiosiose organizacijose

Metai	Su viešaisiais pirkimais dirbančių darbuotojų skaičius	Turintys teisinį išsilavinimą, vnt.	Turintys teisinį išsilavinimą, proc.
2009 m.	521	67	12,8
2010 m.	572	75	13,1
2011 m.	655	94	14,4

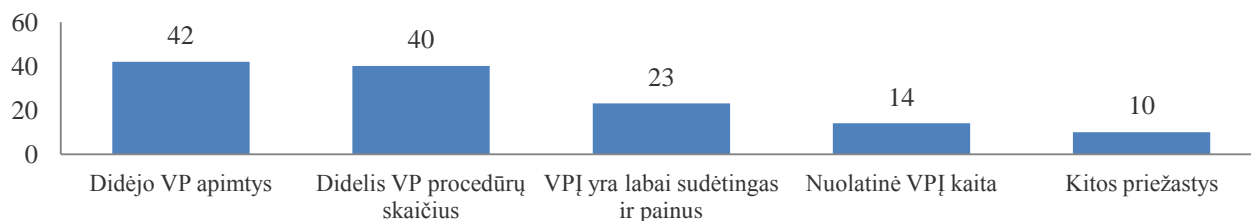
Šaltinis - Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad PO viešiesiems pirkimams vykdyti priima daugiau darbuotojų, turinčių teisinį išsilavinimą. Jų daugiau pradėjo dirbti ministerijose ir savivaldybėse. Pažymėtina, kad PO, kurios neturi teisininkų, viešųjų pirkimų konsultacines paslaugas perka.

² Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2012-07-10 audito ataskaita Nr. FA-P-50-6-32.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių didėjo darbuotojų, tiesiogiai dirbančių su viešaisiais pirkimais, skaičius: auga viešųjų pirkimų apimtys ir daugėja viešųjų pirkimų procedūrų, turinčių įtakos viešųjų pirkimų proceso trukmei ir sąnaudoms (7 pav.).

7 pav. Darbuotojų, tiesiogiai dirbančių su viešaisiais pirkimais, skaičiaus didėjimo priežastys, proc.

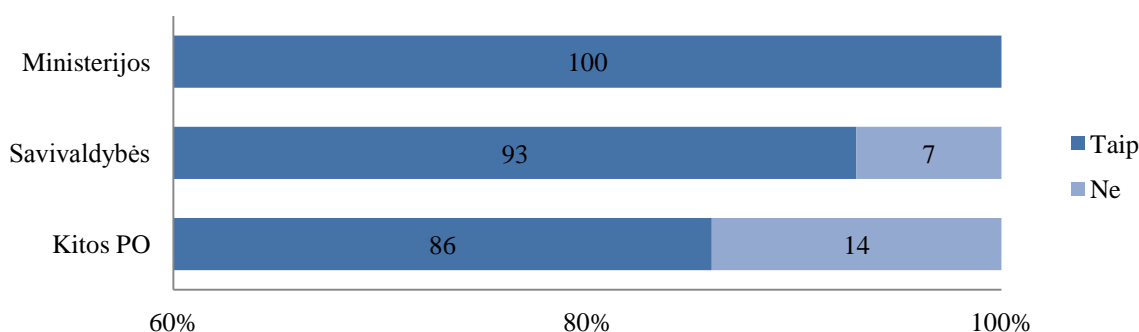

Pastaba. PO pasirinko kelis atsakymų variantus
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad nuolatinė VPĮ kaita taip pat turėjo įtakos darbuotojų, dirbančių su viešaisiais pirkimais, skaičiaus didėjimui.

Audito metu nustatyta, kad pasikeitus įstatymui ir kitiems teisės aktams, reglamentuojantiems viešuosius pirkimus, 93,3 proc. PO savo darbuotojams turėjo organizuoti mokymus (seminarus ir kt.). Atsakymai pagal PO grupes pateikti 8 pav.

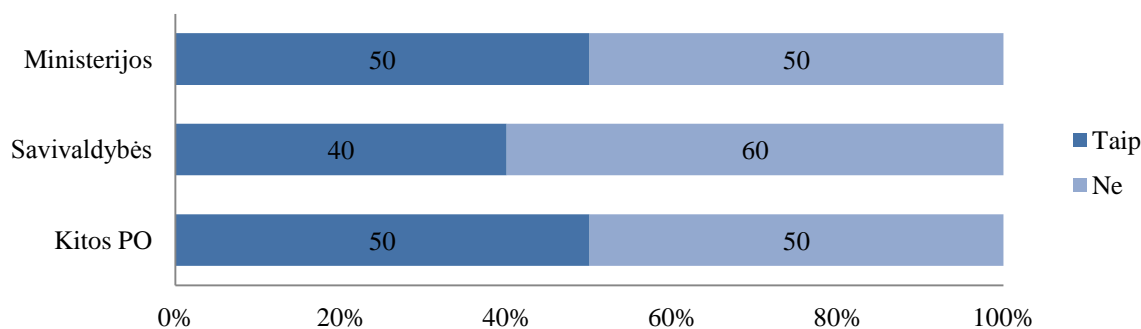
8 pav. Ar pasikeitus VPĮ, reikėjo organizuoti mokymus darbuotojams?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Iš viso per 2009–2012 m. I ketvirtį PO buvo surengti 2 442 mokymai, iš kurių 1 675 buvo mokami ir jie PO kainavo 346 tūkst. Lt. Mažos PO pažymėjo, kad papildomų lėšų mokymams neturi, nors savo darbuotojų kvalifikaciją norėtų kelti.

Kadangi viešųjų pirkimų procesas tampa sudėtingesnis, PO, vykdydamos pirkimus, naudojami ekspertų paslaugomis. Audito metu nustatyta, kad šia galimybe pasinaudojo 48 proc. PO, 26 proc. PO reikėjo samdyti ekspertus, tačiau tam neturėjo lėšų, o 26 proc. PO šia galimybe nepasinaudojo, nes nebuvo tokios būtinybės. Atsakymai pagal PO grupes pateikti 9 pav.

9 pav. Ar perkančiosios organizacijos naudojami samdomų ekspertų paslaugomis?

Pastaba. Ne visos PO pateikė išlaidas ekspertams samdyti.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

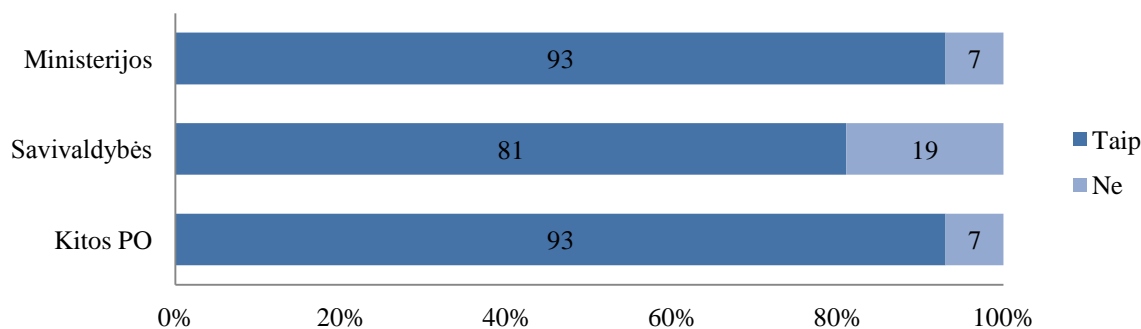
Iš pateiktų duomenų matyti, kad 50 proc. ministerijų, 40 proc. savivaldybių ir 50 proc. kitų įstaigų ir institucijų samdėsi ekspertus. Nustatyta, kad per 2009–2012 m. I ketvirtį PO ekspertams samdyti išleista 582,1 tūkst. Lt: 7 ministerijos išleido 196,5 tūkst. Lt, 17 savivaldybių – 354,2 tūkst. Lt, 7 kitos PO – 31,4 tūkst. Lt. Ekspertai buvo samdomi pirkimo dokumentams ir supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklėms parengti, tiekėjų pasiūlymams vertinti, teisei pagalbai, PO interesams teisme atstovauti ir kt.

Mūsų nuomone, nuolatinė įstatymo kaita trukdo formuotis nuosekliai viešųjų pirkimų praktikai, todėl PO yra sudėtinga vykdyti viešuosius pirkimus ir siekti optimalių pirkimo rezultatų.

1.2. Supaprastintų viešųjų pirkimų proceso trukmė pailgėjo

Supaprastintų viešųjų pirkimų proceso trukmė priklauso tiek nuo PO pasirengimo vykdyti pirkimus, tiek nuo išorės veiksnių, kurių PO negali valdyti, tačiau privalo operatyviai prisitaikyti prie vykstančių pokyčių.

PO apklausos rezultatai rodo, kad, keičiantis teisės aktams, viešųjų pirkimų procedūros ilgėja ir darosi sudėtingesnės, atsiranda daugiau techninio darbo, o tam reikia papildomų žmogiškųjų išteklių ir laiko sąnaudų. Atsakymai pagal PO grupes pateikti 10 pav.

10 pav. Ar pasikeitus VPI, pailgėjo viešųjų pirkimų procesas?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

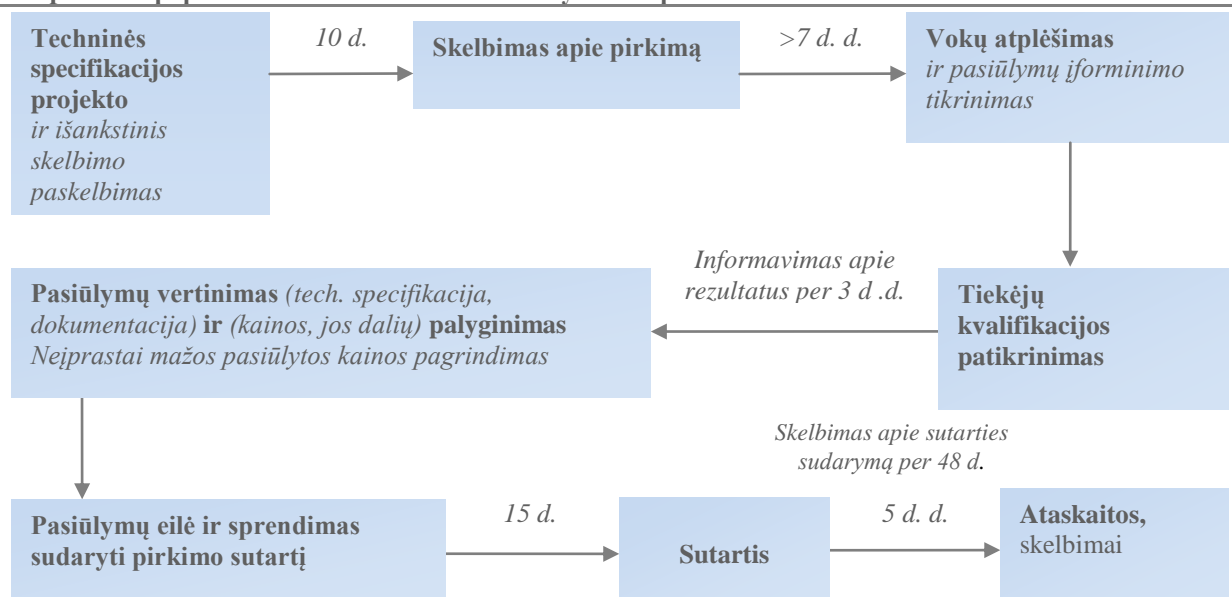
Papildomi VPI reikalavimai (iš anksto skelbti techninės specifikacijos projektą, savo tinklalapyje ir leidinio „Valstybės žinios“ priede informuoti apie pradedamą pirkimą, nustatyta

laimėtoją ir ketinimą sudaryti bei sudarytą sutartį, gauti VPT sutikimą norint pakeisti sutarties sąlygas, prašyti dalyvio pagrįsti neįprastai mažą kainą ir kt.) ne tik pailgino pirkimo procedūrą, bet ir padidino administracinę ir finansinę našta.

Audito metu nustatyta, kad labiausiai procesą ilgino techninių specifikacijų projektų paskelbimas ne vėliau kaip likus 10 kalendorinių dienų iki numatyto pirkimo pradžios ir nuo 2010 m. kovo 2 d. įsigaliojęs 15 dienų sutarties sudarymo atidėjimo terminas. PO, gavusi pretenziją, nedelsdama sustabdo pirkimo procedūrą, kol bus išnagrinėta ši pretenzija ir priimtas sprendimas. PO negali sudaryti pirkimo sutarties anksčiau nei po 15 dienų nuo rašytinio pranešimo apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo pretenziją pateikusiam tiekėjui (94¹ str.).

Supaprastinto atviro konkurso būdu vykdomo pirkimo schema pateikta 11 pav.

11 pav. Supaprastinto atviro konkurso būdu vykdomo pirkimo schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė

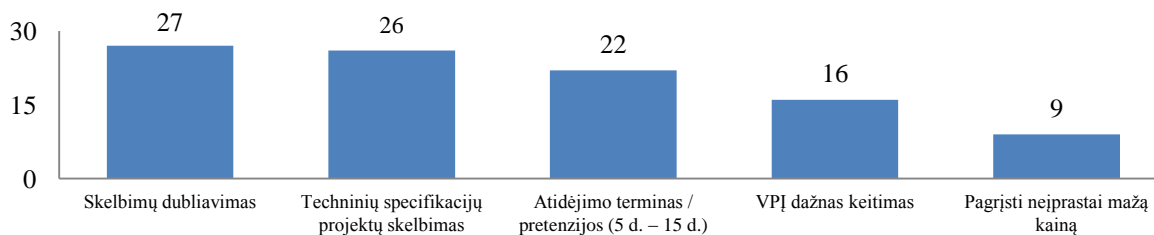
Kaip pailgėjo viešųjų pirkimų proceso trukmė per metus laiko, galima matyti iš pateikto pavyzdžio.

Pavyzdys

Perkančiojoje organizacijoje 2011 m. supaprastintų pirkimų atviro konkurso procedūrų (nuo skelbimo apie pirkimą paskelbimo dienos iki sutarties sudarymo dienos) trumpiausia trukmė buvo 34 dienos, ilgiausia – 167 dienos (vyko teismo procesas). Tais metais visų pirkimų vidutinė trukmė – 75 dienos. 2012 m. supaprastintų pirkimų atviro konkurso procedūrų (nuo techninės specifikacijos projekto paskelbimo dienos iki sutarties sudarymo dienos) trumpiausia trukmė buvo 58 dienos, ilgiausia – 157 dienos, vidutinė – 101 diena. Konkurso vidutinė trukmė 2012 m., lyginant su 2011 m., pailgėjo 35 proc.

Audito metu nustatytos priežastys, ilginančios viešųjų pirkimų procesą, pateiktos 12 pav.

12 pav. Priežastys, dėl kurių ilgėjo viešųjų pirkimų trukmė, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Pažymėtina, kad 15 dienų sutarties sudarymo atidėjimo terminas nustatytas tiek tarptautiniuose, tiek supaprastintuose pirkimuose. Mūsų nuomone, neatsižvelgiant į tai, kad VPĮ projekte numatyta pataisa, kad prieš 10 dienų reikės skelbti tik didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus, supaprastintuose pirkimuose sutarties sudarymo atidėjimo terminas galėtų būti trumpesnis, nes PO, ir negavusios pretenzijų, turi laikytis 15 dienų atidėjimo termino reikalavimo.

1.3. Perteklinis reikalavimas perkančiosioms organizacijoms skelbti tris skelbimus didina finansinę naštą

Informacija apie viešuosius pirkimus (išankstiniai skelbimai apie numatomus pirkimus, skelbimai apie pirkimus, pirkimo sutarties sudarymą, projekto konkurso rezultatus, pranešimai dėl savanoriško *ex ante* skaidrumo) skelbiama ES oficialiajame leidinyje ir CVP IS, tačiau nuo 2012 m. sausio 1 d. PO atsirado³ nauja pareiga – nedelsiant informuoti apie pradedamą bet kurį pirkimą (išskyrus mažos vertės), apie nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti sutartį bei sudarytą sutartį savo tinklalapyje ir „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ (VPĮ 7 str. 3 d.).

Šia nuostata buvo siekiama nustatyti pirkimų viešinimo tvarką, kuri neleistų PO nuslėpti vykdomų viešųjų pirkimų ir tai sumažintų piktnaudžiavimo galimybes. Ūkio ministerija parengė įstatymo projektą⁴ ir numatė, kad informaciją apie pradedamą bet kurį pirkimą (išskyrus mažos vertės pirkimus), apie nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti sutartį bei sudarytą sutartį, reikės skelbti PO tinklalapyje ir CVP IS. Svarstant šį projektą, Seimo Ekonomikos komitete⁵ buvo pritarta iš dalies, t. y. skelbti tris skelbimus PO tinklalapyje. Komitetas projektą papildė pasiūlymu – skelbimus skelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Nuo 2012 m. sausio 1 d., atsisakius įstatymo reikalavimo skelbimus apie viešuosius pirkimus skelbti „Valstybės žiniuose“, PO vietoj buvusio vieno skelbimo yra įpareigotos dėl to paties

³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 (2011-09-29 įstatymo Nr. XI-1605 redakcija).

⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 7, 8, 9, 10, 22, 24, 25, 56, 74 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 8(1), 8(2) straipsniais įstatymo projektas, Nr. XIP-2891(3).

⁵ Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komiteto 2011-09-28 posėdžio protokolas Nr. 108-P-35.

pirkimo skelbti tris skelbimus. Už vieną skelbimą buvo nustatytas⁶ 60 Lt (be PVM) arba 72,60 Lt (su PVM) mokestis. Kadangi naujas įstatymo reikalavimas PO padidino ne tik administracinę, bet ir finansinę našta, Ūkio ministerija, VPT, Lietuvos savivaldybių asociacija gavo daug nusiskundimų.

Audito metu nustatyta, kad skelbimas apie pradedamą pirkimą ir skelbimas apie pirkimą dubliuoja vienas kitą, todėl laikytini pertekliniais. Pažymėtina, kad informacija pateikta viešųjų pirkimų procedūrų ataskaitose, skelbiama PO tinklalapyje, CVP IS ir kad dauguma tiekėjų patalpintų skelbimų „Valstybės žiniose“ neskaito. Be to, susidariusios papildomos išlaidos apmokamos valstybės biudžeto lėšomis. Manome, kad tokiu būdu siektas pirkimų viešinimas, kuris neleistų PO nuslėpti vykdomų viešųjų pirkimų, nepasiteisino.

Audito metu nustatyta, kad Lietuvos savivaldybių asociacija informavo visas savivaldybes dėl galimybės kreiptis į valstybės įmonę Seimo leidyklą „Valstybės žinios“ su prašymu peržiūrėti skelbiamos informacijos įkainius ir pasirašyti atskiras paslaugų teikimo sutartis. Valstybės įmonė tiek savivaldybėms, tiek kitoms PO pritaikė skirtingas nuolaidas.

Pavyzdys

1. Leidykla, įvertinusi PO numatomas pirkimų apimtis, daugumai jų pritaikė 25 proc. nuolaidą, t. y. 45 Lt (be PVM) už vieną skelbimą, kitoms – 50 proc., t. y. 30 Lt (be PVM). Nustatyta, kad ne visos savivaldybės teikė prašymus arba į pateiktus prašymus leidykla neatsižvelgė ir nuolaidų nepritaikė.
2. Atskiru susitarimu viena VŠĮ gavo 75 proc. nuolaidą, t. y. už vieną skelbimą moka 15 Lt (be PVM), nes mokant be nuolaidos, jai už skelbimus būtų reikėję sumokėti 300 tūkst. Lt.

Pažymėtina, kad nė viena iš 14 ministerijų dėl nuolaidų į leidyklą nesikreipė, todėl atlikus skaičiavimus nustatyta, kad ministerijos už tris skelbimus 2012 m. turės sumokėti apie 86 tūkst. Lt (be PVM) arba 104 tūkst. Lt (su PVM) biudžeto asignavimų.

Audito metu Ūkio ministerija parengė įstatymo projektą⁷, kuriame numatė ir 7 str. pataisas, t. y. 7 str. 3 dalį pripažinti netekusia galios ir atsisakyti valstybės įmonei Seimo leidyklai „Valstybės žinios“ teikti skelbimą apie pradedamą pirkimą, apie nustatytą laimėtoją ir ketinimą sudaryti sutartį bei apie sudarytą sutartį. Šio straipsnio pakeitimu siekiama racionaliai naudoti PO lėšas bei mažinti administracinę ir finansinę našta. Be to, buvo atsižvelgta į gautus nusiskundimus, kad papildomos informacijos skelbimas yra perteklinis. Įstatymo projektas pateiktas Vyriausybei, kuri šiam projektui pritarė ir jį pateikė Seimui.⁸

Pažymėtina, kad bendras supaprastintų viešųjų pirkimų skaičius 2011 m. buvo 10 435. Įvertinus tai, kad jų skaičius nemažės, galima apskaičiuoti, kad 2012 m. PO, įpareigotos skelbti tris skelbimus, turės apie 1,9 mln. Lt (be PVM) arba 2,3 mln. Lt (su PVM) išlaidų.

⁶Valstybės įmonės Seimo leidyklos „Valstybės žinios“ direktoriaus 2011-12-27 įsakymas Nr. VĮ-11-22 (2012-01-26 įsakymo Nr. VĮ-12-07 redakcija).

⁷Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 8(2), 9, 12, 15, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-10-16 įstatymo projektas Nr. 12-1462-05 (parengė Ūkio ministerija).

⁸Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 9, 12, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-10-19 įstatymo projektas Nr. XIP-4932.

1.4. Techninių specifikacijų projektų skelbimas perkančiosioms organizacijoms padidino administracinę naštą

Perkamų prekių, paslaugų ar darbų savybės apibūdinamos pirkimo dokumentuose pateikiamoje techninėje specifikacijoje⁹, kuri turi užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų (VPĮ 25 str. 2 d.). Nuo 2012 m. sausio 1 d. įstatyme buvo įtvirtinta privaloma nuostata, kad PO iki viešojo pirkimo pradžios paskelbia pirkimo, išskyrus mažos vertės pirkimus, techninės specifikacijos projektą, kuriam rinkos dalyviai galėtų pateikti pastabų dėl konkurencijos ribojimo. Tokia nuostata įtvirtinta atsižvelgiant į tai, kad geriausiai produktų savybes ir jų apibūdinimą gali įvertinti rinkos dalyviai – potencialūs tiekėjai (prieš tai PO buvo priversta skelbti tik didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus (toliau – ir projektai) paskelbus viešąjį pirkimą).

Vadovaujantis VPT nustatytais reikalavimais¹⁰ (toliau – Reikalavimai), projektai skelbiami ne vėliau kaip 10 kalendorinių dienų iki numatomo pirkimo pradžios (prieš tai buvo 20 kalendorinių dienų). PO, gavusi pastabas ir pasiūlymus, privalo juos išnagrinėti, įvertinti pateiktų pastabų ir pasiūlymų svarbą, atitikti VPĮ ir kitų teisės aktų reikalavimus ir nedelsiant raštu informuoti juos pateikusius suinteresuotus asmenis apie savo sprendimą, kurį turi priimti ne vėliau kaip iki pirkimo pradžios. PO vadovas gali sudaryti komisiją pastaboms ir pasiūlymams nagrinėti arba pavesti tai atlikti šio pirkimo komisijai, sudarytai tam pirkimui atlikti.

76 proc. PO nurodė, kad toks reikalavimas yra perteklinis:

- pailgėjo pirkimo procedūros (ne mažesnis kaip 10 kalendorinių dienų terminas, kai negali būti pradėtas pirkimas);
- tiekėjai arba iš viso neteikia pastabų ir pasiūlymų, arba pateikia prašymus paaiškinti ar patikslinti techninę specifikaciją, paskelbus pirkimą;
- neracionaliai naudojamas darbuotojų darbo laikas (apie priimtą sprendimą privalu raštu informuoti pastabas pateikusius suinteresuotus asmenis, net jei tiekėjų pastabos yra, pvz., techninio pobūdžio, nesusijusios su pirkimo objektu ir pan.);
- projektų skelbimo tikslingumas (PO neprivalo atsižvelgti į tiekėjo pareikštas pastabas ir pasiūlymus, o tiekėjams palikta teisė pateikti pretenziją dėl konkurso sąlygų teisėtumo, įskaitant ir dėl techninės specifikacijos nuostatų).

Dalis PO pažymėjo, kad gal tai ir naudingas dalykas, nes ilgainiui tiekėjai apsipras, pateiks pastabų ir taip bus išvengta techninio pobūdžio klaidų, tačiau kol tiekėjai pastabas gali teikti ir paskelbus projektą, ir pirkimą, dauguma tiekėjų pastabas teikia paskelbus pirkimą.

⁹ Techninė specifikacija nustatoma nurodant standartą, techninį reglamentą ar normatyvą arba pirkimo objekto funkcines savybes, ar apibūdinant norimą rezultatą arba šių būdų deriniu. Negalima nurodyti konkrečios prekės, gamintojo ar tiekimo šaltinio, gamybos proceso, prekės ženklo, patento, kilmės šalies, išskyrus atvejus, kai neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti pirkimo objekto.

¹⁰ Patvirtinta Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2009-05-15 įsakymu Nr. 1S-49 „Informacijos apie planuojamus vykdyti viešuosius pirkimus skelbimo Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje tvarkos aprašas“ (2011-12-12 įsakymo Nr. 1S-183 redakcija).

Audito metu Ūkio ministerija parengė įstatymo projektą¹¹, kuriame siūlo tikslinti ir įstatymo 7 str. 1 dalies nuostatą – įrašyti reikalavimą skelbti tik didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus¹², t. y. grįžtama prie ankstesnio įstatymo reglamentavimo. Tai rodo, kad įstatymo pakeitimas nedavė laukto rezultato. Kadangi pakeitimas atliktas atsižvelgus į gautus PO skundus dėl pernelyg padidėjusios administracinės naštos įgyvendinant reikalavimą skelbti visų pirkimų techninių specifikacijų, išskyrus mažos vertės, projektus bei į tai, kad VPT gali patvirtinti techninių specifikacijų reikalavimus, galima daryti išvadą, kad, teikiant įstatymo pataisas, nevisa atsižvelgiama į PO poreikius. Įstatymo projektas pateiktas Vyriausybei, kuri šiam projektui pritarė ir jį pateikė Seimui¹³.

Norėtume pastebėti, kad šis pakeitimas neišspręs situacijos, kuri susidarys PO vykdant tarptautinius pirkimus neskelbiamų derybų būdu.

Pavyzdys

VPĮ 56 str. 1 d. 1 p. nurodyta, kad prekės, paslaugos ar darbai neskelbiamų derybų būdu gali būti perkami, jeigu atviram ar ribotam konkursui ar konkurenciniam dialogui pateikti pasiūlymai visi nepriimtini arba nevisiškai atitiko pirkimo dokumentuose nustatytus reikalavimus, o pirkimo sąlygos iš esmės nekeičiamos ir į derybas kviečiami visi pasiūlymus pateikę tiekėjai, atitinkantys PO nustatytus minimalius kvalifikacijos ir pasiūlymų pateikimo reikalavimus. Pagal VPT nustatytą Reikalavimų 12 p., PO, norėdama atlikti pirkimą tokiu būdu, turi teisę paskelbti techninių specifikacijų projektus likus mažiau nei 10 kalendorinių dienų iki pirkimo pradžios.

Šiuo atveju susidaro tokia situacija, kad vėl paskelbus techninių specifikacijų projektus, į naujų dalyvių pastabas ir pasiūlymus nebus atsižvelgta (nors PO juos turės išnagrinėti ir pateikti atsakymus raštu), o į derybas pakviesti tiekėjai jau turėjo pastabas ir pasiūlymus pateikti per nustatytą 10 dienų terminą iki neįvykusio pirkimo pradžios ir pirkimo sąlygos iš esmės negali būti keičiamos. Manome, kad šiuo atveju reikalavimas pakartotinai skelbti techninių specifikacijų projektus, likus mažiau nei 10 kalendorinių dienų iki pirkimo pradžios, yra perteklinis.

1.5. Tiekėjo pasiūlymas atmetamas, jam nepateikus sąžiningumo deklaracijos

Audito metu nustatyta, kad PO praktikoje kyla problemų taikant įstatymo nuostatą dėl pirkimo dokumentuose nustatyto reikalavimo pateikti nustatytos formos¹⁴ tiekėjo deklaraciją (VPĮ 24 str. 2 d. 5 p.). Pateikdamas deklaraciją, tiekėjas patvirtina, kad jis nedavė ir neketina duoti komisijos nariams, ekspertams, PO vadovams, valstybės tarnautojams ar kitų tiekėjų atstovams pinigų, dovanų, nesuteikia jokių paslaugų ar kitokio atlygio už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti pirkimus, ir kad nedalyvauja draudžiamuose susitarimuose (toliau – sąžiningumo deklaracija).

¹¹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 9, 12, 15, 18, 22, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto 2012-07-03 lyginamasis variantas Nr. 12-1462-02 (parengė Ūkio ministerija).

¹² Didelės apimties ir svarbos pirkimu laikomas toks pirkimas, kurio vertė yra didesnė už tarptautinio pirkimo vertės ribas.

¹³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 9, 12, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-10-19 įstatymo projektas Nr. XIP-4932.

¹⁴ Forma patvirtinta Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2006-02-01 įsakymu Nr.4-41 (2011-09-30 įsakymo Nr. 4-706 redakcija).

Jeigu tiekėjas kartu su pasiūlymu nepateikė sąžiningumo deklaracijos arba ją neteisingai užpildė, laikoma, kad pasiūlymas neatitinka pirkimo dokumentuose nustatytų reikalavimų ir PO jį turi atmesti (VPI 39 str. 2 d. 2 p.). Pagal perkeltas ES direktyvų nuostatas, konkurso metu galima tikslinti tik kvalifikacinius reikalavimus, o kitų pasiūlymo dokumentų tikslinti negalima. Nuostata, kad kartu su pasiūlymu būtų įtraukta ir tiekėjo sąžiningumo deklaracija, į Lietuvos nacionalinę teisę pasiūlė Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT)¹⁵. Šia nuostata siekta sumažinti korupciją atliekant viešuosius pirkimus ir užtikrinti procedūrų skaidrumą ir kontrolę.

PO nurodė, kad jos tikrina, ar pateikta reikiama deklaracijos forma, tačiau jos nepateikus arba užpildžius ne aktualios redakcijos formą, PO turi atmesti ir naudingus pasiūlymus. Kas ir koku būdu turėtų tikrinti tiekėjo sąžiningumą ir jo atsakomybę, nėra reglamentuota. Sąžiningumo deklaracijoje tiekėjas nurodo: „jeigu mano pateikta deklaracija yra melaginga, reikės atsakyti įstatymų nustatyta tvarka“. VPT pagal savo kompetenciją sąžiningumo deklaracijų netikrina ir, jos nuomone, tai turėtų atlikti STT. Tuo tarpu STT nuomone, tai yra pačios PO reikalas, nes STT nevykdo VPI priežiūros, ji vykdo pirkimų korupcijos prevenciją.

Šiuo metu nusistovėjusi tokia viešųjų pirkimų praktika, kai tiekėjo pasiūlymas atmetamas vien dėl to, kad nepateikta, pateikta netiksli ar negaliojančios redakcijos tiekėjo sąžiningumo deklaracija. Jeigu tiekėjo pasiūlymas atitinka visus kitus konkurso sąlygų reikalavimus ir jame siūloma konkurencinga perkamo objekto kaina, atmetus tokio tiekėjo siūlymą dėl netinkamos sąžiningumo deklaracijos formos gali būti ribojama konkurencija.

LAT savo nutartyje nurodė¹⁶, kad vertinant tiekėjo sąžiningumo deklaraciją pagal lygiateisiškumo, proporcingumo ir skaidrumo principus, darytina išvada, kad deklaracija siekiama ne formalus dokumento užpildymo ir pateikimo PO, o patvirtinimo, kad tiekėjai ir PO neteikė ir neketina ateityje teikti jokio atlygio (pinigų, dovanų, paslaugų ir kt.) už sudarytas ar nesudarytas sąlygas, susijusias su palankiais veiksmais laimėti viešąjį pirkimą.

Audito metu Ūkio ministerijos parengtame įstatymo projekte¹⁷ numatyta įstatymo 28 straipsnį papildyti 10 dalimi: „Jeigu tiekėjas pateikė netikslius, neišsamius kartu su pasiūlymu teikiamus dokumentus (šio įstatymo 24 str. 2 d. 5 p. nurodytą tiekėjo deklaraciją, dokumentą, patvirtinantį jungtinius kompetentingų institucijų tvarkomus duomenis, ir kitus dokumentus) arba jų nepateikė, PO privalo prašyti tiekėjo patikslinti, papildyti arba pateikti minėtus dokumentus per jos nustatytą terminą“. Įstatymo projektas pateiktas Vyriausybei, ji projektui pritarė ir pateikė Seimui¹⁸.

Mūsų nuomone, keičiant Viešųjų pirkimų įstatymą ir rengiant poįstatyminius teisės aktus, reikėtų įvertinti, ar nauji reikalavimai (šiuo atveju skelbti techninių specifikacijų projektus ir tris

¹⁵ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2005-04-04 raštas Nr. 4-I-927.

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008-12-23 nutartis Nr. 3K-3-583/2008 (S).

¹⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 8(2), 9, 12, 15, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-10-16 įstatymo projektas Nr. 12-1462-05 (parengė Ūkio ministerija).

¹⁸ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 6, 7, 9, 12, 18, 22, 24, 28, 33, 39, 85, 86, 87, 94(1) straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-10-19 įstatymo projektas Nr. XIP-4932.

skelbimus) yra proporcingi siekiamiems pirkimo rezultatams (racionaliai naudoti lėšas, didinti pirkimų skaidrumą, užtikrinti tiekėjų konkurenciją, mažinti korupciją).

2. Ar vykdydamos supaprastintus pirkimus perkančiosios organizacijos visada pasiekia pirkimo tikslą?

2.1. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus perkančiosios organizacijos praktiškai netaiko

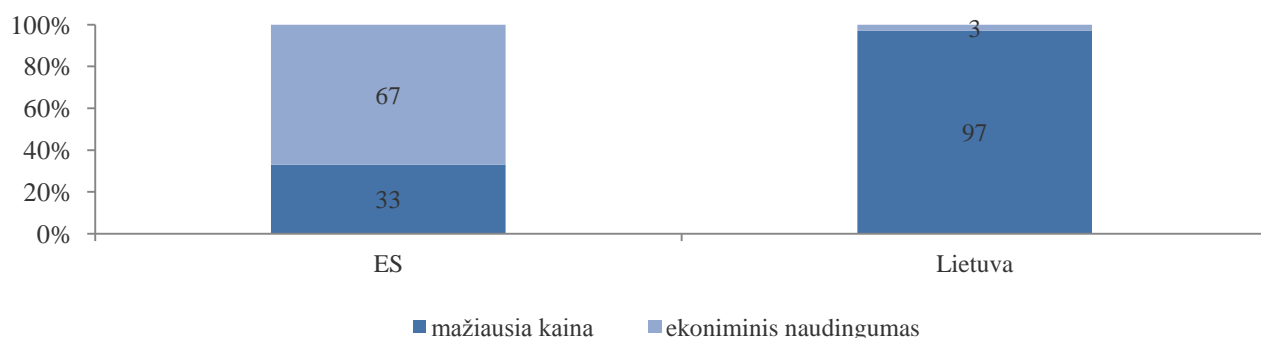
PO interesas – ekonomiškai naudojant lėšas įsigyti prekes ar paslaugas, kurios tenkintų jų poreikius ir atitiktų kokybinius prekių ar paslaugų rodiklius ir parametrus.

Vykdydamos viešuosius pirkimus pagal VPĮ, konkurso dalyvių pasiūlymus PO vertina arba pagal mažiausią kainą, arba pagal ekonominį naudingumą. Sprendimą dėl pasiūlymų vertinimo kriterijaus PO turi priimti prieš rengdamos pirkimo dokumentus. Priimant sprendimą, turi būti atsižvelgta į konkretaus pirkimo ypatybes ir į tai, kuris vertinimo būdas leistų įsigyti planuotas prekes, paslaugas ar darbus. VPT yra parengusi viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijas¹⁹ (toliau – rekomendacijos), kurios skirtos PO viešųjų pirkimų specialistams, komisijų nariams ir viešųjų pirkimų ekspertams.

Rekomendacijose nurodyta, kad pasiūlymų vertinimą pagal mažiausią kainą PO turėtų pasirinkti tais atvejais, kai kitos perkamo objekto savybės ar kitos pasiūlymo sąlygos neturi didesnės reikšmės būsimam perkamo objekto naudojimui ar sutarties vykdymui. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus ypač tinka tada, kai svarbu pasiekti, kad perkamas objektas būtų kuo geresnės kokybės, t. y. funkcionalesnis, estetiškesnis, pigesnis aptarnaujant ir plėtojant. Ekonomiškai naudingiausiajam pasiūlymui įvertinti reikėtų rinktis tokius kriterijus kaip kaina, kokybė, techniniai privalumai, estetiškesnis, funkcinės, aplinkosaugos charakteristikos ir kiti tiesiogiai su pirkimo objektu susiję kriterijai. Nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų, PO turi užtikrinti, kad laikysis visų VPĮ nustatytų viešųjų pirkimų principų.

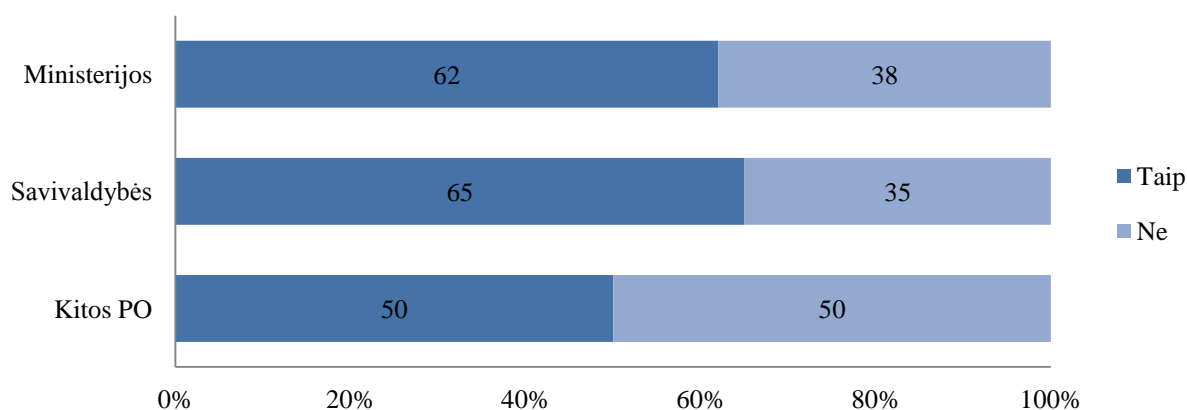
Audito metu nustatyta, kad PO Lietuvoje dažniausiai pasirenka mažiausios kainos vertinimo kriterijų, nors ES šalyse ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus pasirenkamas gerokai dažniau (13 pav.).

¹⁹ Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2006-10-12 įsakymas Nr. 1S-53 „Dėl viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimo rekomendacijų patvirtinimo“ (2010-06-23 įsakymo Nr. 1S-94 redakcija).

13 pav. Vertinimo kriterijaus pasirinkimas pagal pirkimų skaičių, proc.

Pastaba. ES duomenų šaltinis 2006–2010 m. tarptautiniai viešieji pirkimai
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Iš 13 pav. matyti, kad Lietuvoje vyrauja mažiausios kainos vertinimo kriterijus, kuris naudojamas 97 proc. pirkimų atvejų. Ministerijose šis kriterijus taikomas 93 proc. visų pirkimų, savivaldybėse – 99 proc. Jį renkami absoliuti dauguma nemažą patirtį ir kompetenciją viešuosiuose pirkimuose turinčių PO, nors ne visais atvejais pasiekia norimą rezultatą (14 pav.).

14 pav. Ar pasirenkant mažiausios kainos kriterijų yra pasiekiamas norimas rezultatas?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad 35 proc. savivaldybių, 38 proc. ministerijų ir 50 proc. kitų PO, pasirinkusios mažiausios kainos vertinimo kriterijų, nebūtinai pasiekia norimą rezultatą.

Taikydamos mažiausios kainos kriterijų PO turi tam tikrų problemų: mažiausią kainą pasiūlę tiekėjai dažnai nevykdo savo įsipareigojimų, teikiama paslauga arba produktas būna nekokybiški, dėl ko PO patiria ir materialinių nuostolių, ir papildomų laiko sąnaudų, tačiau, jų nuomone, šis kriterijus yra paprastesnis, saugesnis ir taikomas todėl, kad, vykdydamos viešuosius pirkimus, nenori pažeisti pirkimo procedūrų. Pažymėtina, kad ir tais atvejais, kai perkamo objekto savybės ar kitos sąlygos turi didelę reikšmę būsimam perkamo objekto naudojimui ar sutarties vykdymui – PO renkami mažiausios kainos vertinimo kriterijų.

Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų PO retai taiko dėl šių priežasčių:

- atlikti pirkimą, vertinant mažiausią kainą, yra greičiau ir paprasčiau;

- nusistatyti tokius kriterijus, kurie būtų apibrėžti ir nebūtų subjektyvūs, yra gana sudėtinga, todėl gautų pasiūlymų vertinimas tampa taip pat subjektyvus;
- vertinti gautus pasiūlymus pagal ekonominį naudingumą PO trūksta kompetencijos;
- rekomendacijose pateikta kriterijaus nustatymo metodika sudėtinga, o laiko įsigilinti nėra;
- trūksta praktinių pavyzdžių, kaip reiktų šiuos kriterijus nustatyti ir įvertinti pasiūlymų ekonominį naudingumą.

Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų PO dažniausiai taiko pirkdamos nestandartines paslaugas (intelektualines, kūrybines, mokymų, kvalifikacijos kėlimo, viešinimo, tyrimų ir pan.). Mūsų nuomone, teikdamos pirmenybę mažiausios kainos kriterijui, PO ne visada pasiekia viešųjų pirkimų tikslą – racionaliai naudoti tam skirtas lėšas ir ne visada nusiperka norimą prekę, paslaugą arba darbus.

Siekiant pakeisti esamą situaciją, VPT turėtų rengti mokymus, kaip praktikoje taikyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymo vertinimo kriterijų, t. y. išanalizuoti šių kriterijų pasirinkimą, jų vertinimą, kokiems pirkimams galima taikyti ekonominio naudingumo kriterijų, o kokiems jis visiškai netinka. Tokiu būdu būtų formuojama pirkimų pagal ekonominio naudingumo kriterijus praktika.

2.2. Neįprastai mažos kainos pagrindimo tikslas – ne tik apsauga nuo nesąžiningų tiekėjų

Jeigu pateiktame pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina yra neįprastai maža, PO privalo pareikalauti, kad dalyvis pagrįstų siūlomą kainą, o jeigu dalyvis nepateikia tinkamų kainos pagrįstumo įrodymų, pasiūlymą privalo atmesti²⁰. Ši ES direktyvos²¹ nuostata perkelta į nacionalinę teisę, tačiau kiekviena šalis, reglamentuodama supaprastintų viešųjų pirkimų vykdymą, nacionalinėje teisėje gali taikyti ir kitus reikalavimus. Atsižvelgiant į EB Teisingumo Teismo²² ir nacionalinę teismų praktiką tiek tarptautiniams, tiek supaprastintiems viešiesiems pirkimams Lietuvoje nustatyta neįprastai mažos kainos pagrindimo būtinybė.

PO vertinimu, pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų neįprastai maža kaina gali būti nepakankama viešojo pirkimo–pardavimo sutarties tinkamam įvykdymui. Pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina visais atvejais laikoma neįprastai maža, jeigu ji atitinka bent vieną iš šių sąlygų²³:

- yra 15 ir daugiau proc. mažesnė už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmesti dėl kitų priežasčių, pasiūlytų kainų aritmetinį vidurkį;

²⁰ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491 40 str. (2009-07-22 įstatymo Nr. XI-395 redakcija).

²¹ Direktyva 2004/18/EB, 55 str.

²² Europos Bendrijų Teisingumo Teismo 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimas sujungtose bylose Impresa Lombardini ir Mantovani, C-285/99 ir 286/99 Rink. 2001, p. I-9233.

²³ Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2009-09-30 įsakymas Nr. 1S-96 „Dėl pasiūlyme nurodytų prekių, paslaugų ar darbų neįprastai mažos kainos sąvokos apibrėžimo“.

- yra 30 ir daugiau proc. mažesnė nuo suplanuotų viešajam pirkimui skirti lėšų.

PO neįprastai mažos kainos pagrindimo reikalavimą įvardija kaip vieną iš problemų (žr. 13 pav.), kurios didina viešųjų pirkimų procedūrų skaičių, laiko sąnaudas ir nurodo, kad toks reikalavimas yra perteklinis.

Mūsų nuomone, PO neteisingai interpretuoja teismų praktiką, teigdamos, kad neturi jokių galimybių atmesti neįprastai mažą kainą, net ir tuomet, jeigu tiekėjas pasiūlęs neįprastai mažą kainą, nebūtinai gali siekti finansinės naudos, t. y. neįprastai mažą kainą gali grįsti alternatyviais tikslais (žinomumo didinimas, įėjimas į rinką, socialinė atsakomybė ir kt.). PO nuomone, tokiu atveju jos susiduria su didele rizika, kad sutartis nebus vykdoma arba nupirktos prekės ir suteiktos paslaugos ar darbai bus nekokybiški ir neįprastai mažos pasiūlytos kainos teisės norma Lietuvoje nepasiekia tikslo.

Pažymėtina, kad LAT, formuodamas neįprastai mažos kainos instituto taikymo praktiką, nutartyje²⁴ nurodo, kad neįprastai maža kaina nėra kliūtis viešojo pirkimo sutarčiai sudaryti. Atmestina tik tokia neįprastai maža kaina, kurios tiekėjas negali pagrįsti, t. y. įrodyti, kad pasiūlyta kaina jis negalės tinkamai ir laiku įvykdyti sutartį. Nutartyje pažymėta, kad PO pirkimo dokumentuose gali pati apibrėžti, kokia kaina bus vertinama kaip neįprastai maža ir dėl to bus papildomai tikrinama. PO pasiūlymus turi vertinti pagal kuo objektyvesnius ir skaidresnius kriterijus ir nepažeisti tiekėjų lygiateisiškumo principo. Šioje nutartyje konstatuota, kad buvo pažeisti viešųjų pirkimų principai ir PO neužtikrino tiekėjui teisės į veiksmingą savo pasiūlytos kainos pagrindimą.

Rengiamoje ES Direktyvoje dėl viešųjų pirkimų neįprastai mažos kainos tikslą numatyta išplėsti, t. y. PO privalės atmesti pasiūlymą tais atvejais, kai tiekėjų pateiktame per mažos kainos pagrindime bus fiksuojami darbo, aplinkosaugos ar kitų teisės aktų pažeidimai.

Nepagrįstai mažos kainos tikslas neapsiriboja vien tiekėjo nepatikimumo ar galimo nekokybiško produkto rizikos mažinimu, bet yra lyg prevencijos priemonė, užtikrinanti teisės aktų, taigi ir lygiateisiškumo, sąžiningumo principų laikymąsi.

2.3. Elektros energijos tiekimo viešieji pirkimai neįvyksta arba juose dalyvauja po vieną tiekėją

VPT 2010 m. patvirtino standartines elektros energijos viešojo pirkimo atviro konkurso sąlygas.

Audito metu daugelis PO nurodė, kad elektros energijos tiekimo viešieji pirkimai dažnai neįvyksta arba juose dalyvauja tik po vieną nepriklausomą elektros energijos tiekėją (toliau – tiekėjas). Organizuodamos pakartotinius elektros energijos pirkimus, PO naudoja papildomus žmogiškuosius ir materialinius išteklius bei patiria papildomų laiko sąnaudų, o dalyvaujant tik vienam tiekėjui gauna nekonkurencingus pasiūlymus.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-05-17 nutartis Nr. 3K-3-216/2010.

Pavyzdys

1. VŠĮ elektros energijos pirkimą vykdė supaprastinto atviro konkurso būdu. Šis konkursas, skelbtas 2010 m. gegužės 26 d., 2010 m. birželio 16 d., 2010 m. liepos 9 d. ir 2010 m. rugsėjo 1 d., neįvyko, kadangi nebuvo pateiktas nė vienas pasiūlymas. Paskelbus konkursą 2010 m. spalio 13 d., buvo gautas tik vienas tiekėjo pasiūlymas, su kuriuo elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis buvo sudaryta 2010 m. lapkričio 26 d.
2. Biudžetinė įstaiga 2010 m. elektros energijos pirkimą vykdė atlikdama apklausos procedūras. Buvo apklausta 13 tiekėjų, iš kurių pasiūlymus pateikė tik du.
3. Ministerija 2010 m. vykdė 3 elektros energijos pirkimus ir nė vienas iš vykdytų konkursų neįvyko, todėl elektros energiją tenka pirkti iš visuomeninio tiekėjo, pvz. AB Lesto (visuomeninio tiekėjo licencijas turi 5 įmonės).

Pagal VPT pateiktus 2010–2011 m. vykdytų elektros energijos viešųjų pirkimų duomenis nustatyta, kad daugeliu atvejų ir vienam tiekėjui pateikus pasiūlymą jis būdavo atmestas ir pirkimą reikėjo vykdyti pakartotinai.

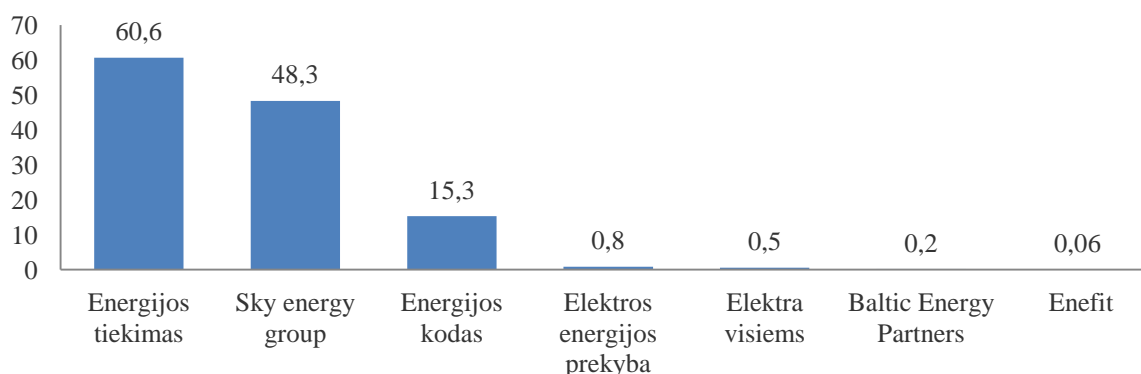
PO, vykdydama pirkimą, iš tiekėjo perka jau pagamintą elektros energiją be perdavimo ir skirstymo paslaugų, nes joms įsigyti PO turi sudaryti atskirą elektros energijos persiuntimo paslaugų teikimo sutartį.

2.3.1. Maža konkurencija elektros energijos pirkimuose

Lietuvos rinkoje elektros energijos tiekimą vykdo tiekėjai, kurie atitinka nepriklausomam elektros energijos tiekėjui nustatytus reikalavimus. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau – VKEKK) duomenis, šiuo metu licencijos išduotos 65 tiekėjams, iš jų faktiškai vykdo veiklą 27 ir tik 19 tiekėjų dirba su galutiniais vartotojais. Vienintelis elektros energijos perdavimo paslaugų operatorius Lietuvoje yra AB „Lesto“.

Nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2011 m. sudarytų sutarčių su PO už elektros energiją vertė nurodyta 15 pav.

15 pav. Nepriklausomų elektros energijos tiekėjų sudarytų sutarčių apimtys* 2011 m., mln. Lt

*Be mažos vertės pirkimų

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Iš pateiktų duomenų matyti, kad faktiškai elektros energiją PO teikia trys pagrindiniai tiekėjai: UAB „Energijos tiekimas“, UAB „Sky energy group“ ir UAB „Energijos kodas“. Kiti sudaro tik labai nedidelę sudarytų sutarčių dalį. Energetikos specialistų nuomone, elektros energijos rinka yra ribota, dar nesusiformavusi, o didieji elektros energijos tiekėjai nesidomi PO rengiamais viešaisiais pirkimais dėl joms (PO) būtino nedidelio elektros energijos poreikio. Nuo 2012 m.

vasario 7 d. įsigaliojusiame elektros energetikos įstatyme yra numatyta,²⁵ kad norintiems vykdyti nepriklausomo elektros energijos tiekėjo veiklą, bus išduodami leidimai, o ne licencijos, kaip buvo iki šiol. Vadovaudamasi minėtu įstatymu Vyriausybė įgaliojo²⁶ Energetikos ministeriją parengti ir patvirtinti veiklos elektros energetikos sektoriuje leidimų išdavimo taisyklės. 2012 m. liepos mėnesį teisės akto projektas parengtas ir paskelbtas TAIS²⁷ projektų registravimo posistemėje, tačiau iki šiol nepriimtas. Kadangi taisyklės iki šiol nepatvirtintos, VKEKK negali vykdyti su šia veikla susijusių savo funkcijų, – išduoti, keisti, tikslinti, sustabdyti šių leidimų galiojimą.

Mūsų nuomone, paprastesnė leidimų gavimo tvarka turėtų paskatinti tiekėjus užsiimti šia veikla, todėl tikimasi, kad, padaugėjus jų skaičiui, ateityje padidės ir tiekėjų tarpusavio konkurencija.

2.3.2. Kitos priežastys, dėl kurių elektros energijos tiekėjai nedalyvauja viešuosiuose pirkimuose

Priežastys, dėl kurių šioje rinkoje esantys tiekėjai vengia dalyvauti elektros energijos pirkimo konkursuose, yra:

- PO konkurso sąlygose nurodo įpareigojimą užtikrinti nenutrūkstamą elektros energijos tiekimą, persiuntimo kokybę;
- PO reikalauja banko garantijos, kaip pasiūlymo ir/ar sutarties įvykdymo užtikrinimo;
- PO reikalauja ilgesnio nei vienerių metų elektros energijos tiekimo termino;
- PO privalo nustatyti²⁸ aplinkos apsaugos kriterijus (ne mažiau kaip 10 proc. tiekiamos elektros energijos turi būti pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių ir (arba) didelio naudingumo bendros šilumos ir elektros energijos gamybos būdu, t. y. atlikti žaliąjį elektros energijos pirkimą);
- ilgai užsitęsia ir labai sudėtingos VP procedūros.

Tiekėjai negali prisiimti rizikos, kurios jie nevaldo, todėl užtikrinti elektros energijos tiekimą yra perdavimo operatoriaus pareiga ir šis reikalavimas yra perteklinis. Banko garantija, kaip pasiūlymo ar sutarties užtikrinimas, tiekėjui brangiai kainuoja. Kai vyksta didelės apimties ir techniškai sudėtingi viešieji pirkimai, kur perkamos labai brangios prekės, paslaugos ar darbai, toks užtikrinimas yra būtinas. Elektros energijos pirkimų, pasirenkant nepriklausomą tiekėją, vis daugėja, o ir elektros energija nėra sudėtinga prekė, todėl tiekėjams pateikti banko garantijas kiekvienam vykdomam konkursui yra per didelė našta. Civiliniame kodekse numatyta, jog šios prievolės įvykdymas gali būti užtikrinamas ir netesybomis, t. y. bauda ar delspinigiais. Tiekėjų

²⁵ Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas, 2000-07-20 Nr. VIII-1818 (nauja redakcija 2012-01-17 Nr. XI-1919) 16 str. 1 d. 6 p.

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-06-06 nutarimas Nr. 651.

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinė sistema.

²⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011-06-28 įsakymas Nr. D1-508 „Dėl produktų, kurių viešiesiems pirkimams taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašai, aplinkos apsaugos kriterijai ir aplinkos apsaugos kriterijų, kuriuos perkančiosios organizacijos turi taikyti pirkdamos prekes, paslaugas ar darbus, taikymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

teigimu, yra labai didelė rizika prognozuoti kainą keleriems metams į priekį, todėl tiekėjai neprisiima tokios rizikos ir atsisako pasirašyti sutartis ilgesniam nei vienerių metų laikotarpiui.

Dėl susiklosčiusios šiai rinkai nepalankios ir konkurenciją ribojančios situacijos visus minėtus reikalavimus (sąlyga užtikrinti tiekimą, banko garantija, ilgesnis nei vienerių metų sutarties laikas) VPT rekomendavo²⁹ PO naikinti ir pirkimo dokumentuose to nebereikalauti.

Vykdamas žaliosios elektros energijos pirkimą, sunku nustatyti, kokią dalį sudaro energija, pagaminta iš atsinaujinančių energijos išteklių, ir atitikti nustatytam aplinkos apsaugos kriterijui (ne mažiau kaip 10 proc.) gali tik nedaugelis tiekėjų. Nustačius tokį aplinkos apsaugos kriterijų, ribojama ir taip maža konkurencija tarp nepriklausomų elektros energijos tiekėjų, todėl VPT, Ūkio, Energetikos ir Aplinkos ministerijos nutarė išbraukti elektros energiją iš produktų, kuriems taikytini aplinkos apsaugos kriterijai, sąrašo³⁰. Kai padėtis rinkoje pasikeis, šį klausimą galima bus svarstyti iš naujo.

Kadangi elektros energijos pirkimo procesas yra sudėtingas ir reikalauja tiek PO, tiek nusprendusių jame dalyvauti tiekėjų papildomų laiko sąnaudų, o elektros energija yra standartinė prekė (jos nebūna įvairių techninių parametrų ar modifikacijų), reikėtų sudaryti galimybę PO šią prekę įsigyti naudojantis Centrinės perkančiosios organizacijos katalogu (CPO).

Audito metu nustatyta, kad 17 proc. ministerijų, 9 proc. savivaldybių ir 22 proc. kitų PO nevykdo elektros energijos pirkimų, nors privalo tai daryti nuo 2012 m. sausio 1 d., kurių leistinoji galia yra lygi arba didesnė nei 30 kW³¹.

Kadangi šiuo metu sudėtinga vykdyti elektros energijos pirkimą, manome, kad, patvirtinus leidimų nepriklausomam elektros energijos tiekėjo veiklai vykdyti taisykles, įsigaliojus aplinkos apsaugos kriterijų taikymą elektros energijai ir suteikus galimybę šią prekę pirkti naudojantis CPO katalogu, būtų išspręstos problemos, dėl kurių neįvyksta elektros energijos pirkimo konkursai arba juose dalyvauja po vieną tiekėją.

2.4. Kultūros srityje veikiančių perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų specifika

Audito metu kultūros srityje veikiančios PO pažymėjo, kad šiuo metu galiojantis Viešųjų pirkimų įstatymas ir su juo susiję poįstatyminiai teisės aktai sukūrė komplikotą ir prieštaringą viešųjų pirkimų sistemą, pagal kurią daugiau kaip 30 tūkst. šalyje veikiančių ne pelno organizacijų neturi galimybių tinkamai įgyvendinti VPI reikalavimų, nes sudarant santykinai mažos vertės sutartis būtina laikytis įstatyme numatytų procedūrų, kurios reikalauja daug laiko sąnaudų ir pastangų. Be to, VPI reikalavimas viešojo pirkimo procedūrų ataskaitose viešai skelbti autorių ir

²⁹ Viešųjų pirkimų tarnybos 2011-12-30 direktoriaus įsakymas Nr. IS-197 „Dėl elektros energijos tiekimo viešųjų pirkimų vykdymo rekomendacijų patvirtinimo“.

³⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012-10-01 įsakymas Nr. D1-797 (2012-10-15 Nr. D1-833 redakcija, nuo 2013-01-02).

³¹ Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas, 2000-07-20 Nr. VIII-1818 (nauja redakcija 2012-01-17 Nr. XI-1919) 43 str. 1 d.

atlikėjų asmens duomenis prieštarauja Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymui³² – CVP IS skelbiamose ataskaitose reikia pateikti fizinių asmenų duomenis: vardą, pavardę, gyvenamosios vietos adresą, šalį, autorinio atlyginimo sumą.

Kultūros darbuotojai nurodė, kad EK aiškinamajame komunikate dėl Bendrijos teisės taikomos sudarant sutartis, kurioms netaikomos arba iš dalies taikomos viešųjų pirkimų direktyvos (2006/C 179/02), nurodyta, kad dėl techninio ar meninio pobūdžio priežasčių arba priežasčių, susijusių su išimtinių teisių apsauga, sutartį gali vykdyti tik konkretus ūkio subjektas, todėl unikalūs autorių ir atlikėjų kūrybos rezultatai negali būti įsigijami įprasta VPI nustatyta tvarka ir jiems negali būti taikomos tokios pačios procedūros, kurios taikomos įsigyjant įprastas prekes ir paslaugas.

Be to, autorių ir atlikėjų kūryba negali būti prilyginta įprastų paslaugų, kurias reglamentuoja Civilinis kodeksas, įsigijimui, nes autorius ir atlikėjas neparduoda kūrinio, o tik suteikia teisę naudoti tą kūrinį tam tikrą laiką, tam tikroje teritorijoje. Sutartys dėl paslaugų teikimo nelaikomos autorinėmis sutartimis, nes Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas³³ paslaugų teikimo proceso nereglamentuoja.

Buvo pažymėta, kad nacionaliniai, valstybiniai teatrai ar koncertinės įstaigos, vykdydamos Teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymo³⁴ nuostatas, planuojamą repertuarą pateikia kultūros ministrui. Šį repertuarą vertina Teatrų ir koncertinių įstaigų taryba. Tarybai pritarus, repertuarą tvirtina kultūros ministras. Patvirtinus repertuarą, atliekami viešieji pirkimai repertuare jau numatytiems režisieriams, autoriams, atlikėjams įsigyti.

Audito metu į kultūros darbuotojų iškeltas problemas buvo atsižvelgta, t. y. Kultūros ministerija, Ūkio ministerija, Lietuvos nacionalinis dramos teatras, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras parengė VPI projektą³⁵, reglamentuojantį kūrybinės veiklos viešųjų pirkimų procedūras ir mažinantį jų administracinę našą. LR Seimas įstatymą³⁶ priėmė 2012 m. birželio 29 d., kuris įsigaliojo nuo 2012 m. spalio 1 d.

Įsigaliojus VPI pakeitimams, mažos vertės pirkimuose numatytos šios galimybės: atsisakyti pirkimo planų sudarymo, netaikyti atidėjimo termino (sutrumpės sutarties sudarymo terminas), nereikės gauti VPT sutikimo dėl sutarties sąlygų pakeitimo, pateikti atitinkamos informacijos, kuri nebuvo pateikta pirkimo procedūrų metu, santrauką ir kt.

Įstatymas papildytas reikalavimu, kad literatūros, mokslo ir kultūros paslaugų supaprastintų pirkimų tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Toks reikalavimas būtų taikomas visoms, ne tik kultūros srityje veikiančioms, PO. Šių paslaugų išskyrimas yra būtinas atsižvelgiant į

³² Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996-06-11 Nr. I-1374 (2011-05-12 Nr. XI-1372 redakcija).

³³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, 1999-05-08 Nr. VIII-1185 (2011-12-21 Nr. XI-1833 redakcija).

³⁴ Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas, 2004-06-01-Nr. IX-2257 (2010-04-08 Nr. XI-734).

³⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 41, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-4323.

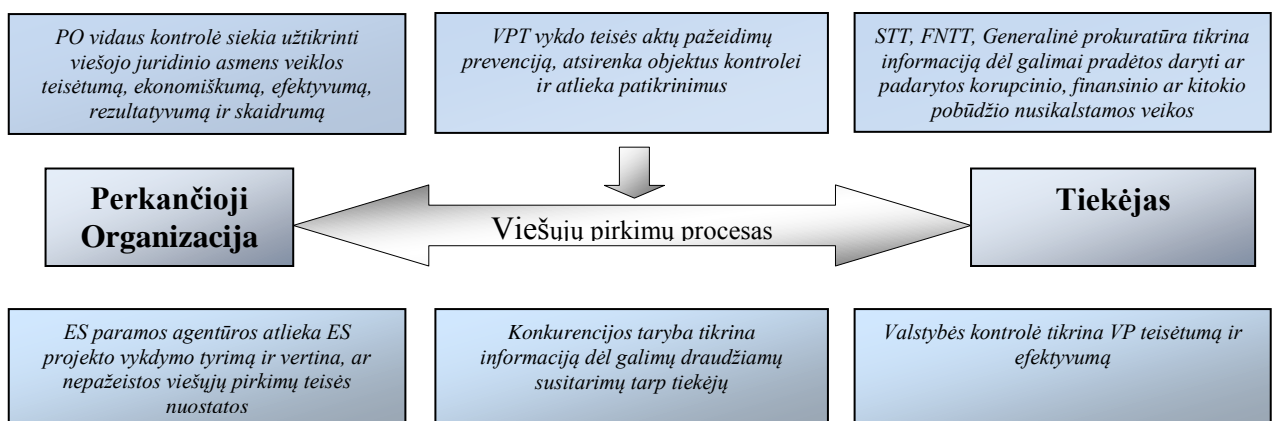
³⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 16, 18, 19, 85, 86, 90, 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo 2012-06-29 įstatymas Nr. XI-2177.

jų specifika ir išskirtinumą. Be to, nustatyta, kad už visus per kalendorinius metus atliktus kultūros paslaugų pirkimus bus galima teikti tik metinę ataskaitą ir kad visus supaprastintus pirkimus (ne tik mažos vertės) gali atlikti komisija arba PO vadovo paskirti darbuotojai. Praktikoje buvo susiduriama su problema, kai PO neturi pakankamai žmogiškųjų išteklių komisijai suformuoti, nes jose dirba po 1–2 žmones.

3. Ar viešųjų pirkimų kontrolės sistema užtikrina pirkimų efektyvumą?

Siekiant užtikrinti tinkamą pirkimų proceso valdymą, identifikuoti galimas klaidas ar pažeidimus bet kuriame pirkimų proceso etape, užkirsti jiems kelią ateityje, pirkimų organizavimas ir kontrolė turi apimti visą pirkimų procesą. Dalyviai, kontroliuojantys VP procesą, nurodyti 16 pav.

16 pav. Viešųjų pirkimų proceso kontrolės schema

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Ūkio ministerijos duomenis

Audito metu vertinome, ar PO pirkimų vidaus kontrolė užtikrina tinkamą jų vykdymą ir kokią įtaką VPT nustatyti pažeidimai daro vykdomų supaprastintų pirkimų rezultatui.

3.1. Nepakankamai veiksminga pirkimų vidaus kontrolė perkančiosiose organizacijose

Tinkamai veikianti PO pirkimų vidaus kontrolės sistema – viena iš veiksmingų priemonių, užkertančių galimybes pažeisti VPI nuostatas ar neefektyviai naudoti lėšas. Kiekviena PO yra atsakinga, kad vykdydama pirkimus laikytųsi VPI, jį įgyvendinančių ir PO priimtų teisės aktų reikalavimų. Pažymėtina, kad daugeliu atvejų viešųjų pirkimų procedūros yra pažeidžiamos, kai PO vidaus kontrolės sistema nesukurta arba ji veikia netinkamai, t. y. nustatytos vidaus kontrolės procedūros neužtikrina jai keliamų reikalavimų.

VPT 2011 m. atliko 324 viešųjų pirkimų įvertinimus. Pagal jų rezultatus 39 atvejais perkančiosios organizacijos buvo įpareigtos nutraukti pirkimo procedūras, 22 kartus – patikslinti pirkimo dokumentus, 15 kartų įpareigtos panaikinti neteisėtus sprendimus ir pakartotinai nagrinėti pasiūlymus.

Pavyzdys

VPT 2011 m. atliko Vilniaus rajono savivaldybės administracijoje patikrinimą (2011-02-24 ataskaita Nr. 2S-21): kaip PO, organizuodamos ir vykdydamos viešuosius pirkimus, laikėsi VPI ir susijusių teisės aktų reikalavimų. Tikrinimo rezultatai atskleidė PO sisteminius ir nuolatinius viešųjų pirkimų vykdymo tvarkos trūkumus ir pažeidimus, pirkimų veiklos organizavimo trūkumus ir nepakankamą pirkimų vykdymo vidaus kontrolę. Konstatuota, kad 13-oje pirkimų PO neužtikrino skaidrumo principo laikymosi, 11-oje nesilaikė pasitvirtintų supaprastintų pirkimų taisyklių. Tarnyba atkreipė dėmesį, kad, atsižvelgiant į tai, kad skyriams suteikta teisė ne tik vykdyti viešųjų pirkimų procedūras, bet ir sudaryti PO vardu sutartis, turėtų būti įdiegta viešųjų pirkimų vidaus kontrolės sistema.

Valstybės kontrolė, atlikusi 14 ministerijų 2011 m. konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių ir 19 savivaldybių specialiuųjų tikslinių dotacijų finansinį (teisėtumo) auditą, 11 ministerijų ir 14 savivaldybių vidaus kontrolės sistemas įvertino patenkinamai³⁷. Viena iš tokio įvertinimo priežasčių – įvairūs VPI pažeidimai ne tik vykdant investicinius projektus, bet ir perkant įvairias prekes, paslaugas ar darbus.

Tai, kad PO viešųjų pirkimų vidaus kontrolė nepakankama, rodo ir viešųjų juridinių asmenų vidaus audito tarnybų vidaus audito rezultatai: vidaus audito ataskaitose viešųjų pirkimų vidaus kontrolė vertinama prasčiau nei kitų sričių, nors viešieji pirkimai įvardijami kaip viena rizikingiausių sričių.

Audito metu nustatyta, kad PO vidaus audito tarnybos nagrinėja tik labai nedidelę viešųjų pirkimų dalį. 2011 m. savivaldybėse buvo 60 centralizuotų vidaus audito tarnybų, kurios atliko 428 vidaus auditus, iš kurių 14, arba 3,3 proc., sudarė viešųjų pirkimų auditai (2 lentelė).

2 lentelė. Savivaldybėse atliktų viešųjų pirkimų skaičius ir santykis su visais atliktais auditais

Metai	Atlikta vidaus auditų	Viešųjų pirkimų auditų	Proc. nuo visų
2009 m.	453	8	2,0
2010 m.	448	6	1,3
2011 m.	428	14	3,3
Iš viso:	1329	28	2,1

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Finansų ministerijos duomenis

Pažymėtina, kad savivaldybių vidaus audito tarnybos vertina tik tam tikras viešųjų pirkimų procedūras. Ministerijų pateikti duomenys rodo, kad daugeliu atvejų vidaus audito tarnybos atskirų viešųjų pirkimų auditų irgi neatlieka, tačiau atlikdamos ministerijų bei jų reguliavimo srities įmonių ir įstaigų vidaus auditus tikrina atskirus viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo klausimus, vertina, ar vykdant pirkimus buvo laikomasi VPI reikalavimų.

Mūsų nuomone, būtų daugiau naudos, jei PO vidaus audito tarnybos vertintų vykdomų viešųjų pirkimų efektyvumą nuo pirkimų planavimo iki sutarčių vykdymo. PO aiškinimu, norint atlikti tokius auditus, vidaus auditoriaus kompetencija šioje srityje turi būti pakankamai aukšta.

VPT, vykdydama savo funkcijas, rengia metodikas ir priemones, padedančias sukurti tinkamą PO pirkimų vidaus kontrolę. Tarnyba parengė Perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės rekomendacijas³⁸ (toliau – rekomendacijos), kurių vienas iš

³⁷ Vidaus kontrolės sistemos vertinimo rezultatai – labai gera, gera, patenkinama, silpna.

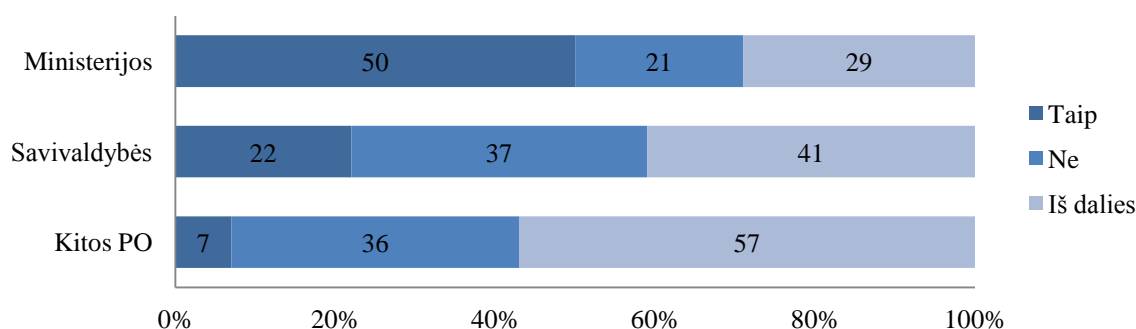
³⁸ Patvirtinta Viešųjų pirkimų direktoriaus 2011 m. lapkričio 30 d. įsakymu Nr. 1S-174.

pagrindinių tikslų – padėti PO sukurti ar patobulinti jau esančią jos vykdomų viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės sistemą, užtikrinančią vykdomų pirkimų teisėtumą, lygiateisiškumą, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo ir skaidrumo principų laikymąsi. Rekomendacijose pateikiamos galimos pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės priemonės ir procedūros, apimančios visus su pirkimais susijusių procesų etapus nuo pirkimų poreikio formavimo iki pirkimo sutarties įvertinimo.

Audito metu vertinome, ar PO taiko šias rekomendacijas savo veikloje ir kokią įtaką jų taikymas daro PO viešųjų pirkimų procesui.

22 proc. PO atsakė, kad rekomendacijos naudingos ir jomis vadovausis, 34 proc. – nesivadovaus, nes tam reikalingi papildomi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai, ir 42 proc. – rekomendacijomis vadovausis iš dalies. 50 proc. ministerijų, 22 proc. savivaldybių ir 7 proc. kitų PO nurodė (17 pav.), kad rekomendacijomis vadovausis.

17 pav. Ar perkančiosios organizacijos vadovausis VPT parengtomis rekomendacijomis?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Rekomendacijose numatytoms funkcijoms vykdyti PO reikalingi papildomi žmogiškieji ištekliai, dėl:

- prevencinės pirkimų ir pirkimo sutarčių vykdymo kontrolės;
- pirkimų organizavimo priežiūros;
- pretenzijų nagrinėjimo komisijos sudarymo;
- patikros lapų pildymo.

Kai kurios rekomendacijų nuostatos perteklinės, pvz., II dalies 14 p. nurodyti registrai ir III dalies nuostatos, itin detalai reglamentuojančios kiekvieną galimą viešųjų pirkimų situaciją.

Mūsų nuomone, VPT parengtos rekomendacijos sunkiai įgyvendinamos, jos turėtų būti labiau orientuotos į pirkimo tikslą, o ne į siekį aprašyti tai, kas, kaip ir kada rengia kokį dokumentą, nes tai PO yra žinoma iš bendrų darbo tvarkos principų ir teisės aktų, kurie nustato dokumentų rengimo, derinimo, vizavimo tvarkas. Be to, audito metu nustatyta, kad PO faktiškai viešųjų pirkimų proceso sąnaudų neskaičiuoja, todėl įvertinti rekomendacijų taikymo poveikį viešiesiems pirkimams yra sudėtinga.

Audito metu dalis PO pažymėjo, kad daugeliu nuostatų jau vadovaujamosi, tačiau, laikantis visų numatytų procedūrų, gerokai padaugėtų administracinio techninio darbo, o viešųjų pirkimų procesas dar labiau sulėtėtų.

Pavyzdys

PO naudojami dokumentai vadinasi kitaip, tačiau jų turinys atitinka tai, ką numato Rekomendacijos; kai kurias funkcijas atlieka mažiau darbuotojų, nes su viešaisiais pirkimais dirbantys specialistai atlieka daugiau funkcijų nei numato Rekomendacijos, yra paskirti pirkimų organizatoriai, numatyta, kas gali būti pirkimų iniciatoriais, patvirtintos standartinės dokumentų formos, kt.

Kitų PO specialistų nuomone, rekomendacijos yra naudingos ir jų pagrindu bus rengiami viešųjų pirkimų organizavimo ir vidaus kontrolės tvarkos aprašai, peržiūrėtos ir perskirstytos kai kurių darbuotojų vykdomos funkcijos, tačiau numatant šiek tiek paprastesnį organizavimą, nes, siekiant užtikrinti visišką pirkimų proceso vykdymo kontrolę (nuo poreikio formavimo iki pirkimo sutarties įvykdymo ir jos rezultatų įvertinimo), reikia papildomų finansinių ir žmogiškųjų išteklių.

Apklauskos rezultatai rodo, kad 51 proc. PO sukurtos vidaus kontrolės priemonės užtikrina pirkimų vykdymo kontrolę, 8 proc. – neužtikrina, 29 proc. – užtikrina iš dalies, 4 proc. – neatsakė, 8 proc. – neatsakė, bet pateikė komentarus, kad vidaus kontrolės priemonės dar svarstomos arba bus kuriamos ateityje. Dalis PO nurodė, kad tokios kontrolės sistemos neturi, nėra įsteigta vidaus audito tarnyba arba dėl darbuotojų trūkumo pirkimų vykdymo kontrolė vykdoma padrikai ir nesistemiškai. Savivaldybių atstovai pažymėjo, kad viešųjų pirkimų kontrolė darosi sudėtingesnė, reikalaujanti papildomų žmogiškųjų išteklių ir laiko sąnaudų, nes didėja pirkimų skaičius, procedūros tampa sudėtingesnės, o prijungus seniūnijas, kurios negali būti savarankiškos PO, didėja ir pirkimų apimtys.

3.2. VPT vykdoma kontrolė turėtų būti orientuota ir į galutinį pirkimo rezultatą

Mūsų nuomone, Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų vykdymo priežiūra neturi būti formali, smulkmeniška, apimanti tiesiog procedūrų laikymąsi ir neatsižvelgianti į pasiektą rezultatą. Analizuodamos ir vertindamos viešųjų pirkimų procesą, visos kontrolės sistemoje dalyvaujančios įstaigos turėtų vadovautis teisingumo ir protingumo kriterijais. Kontrolė turi būti proporcingai paskirstyta taip, kad užtikrintų racionalų lėšų panaudojimą, užkirstų kelią neteisėtiems veiksams. LAT, aiškindamas³⁹ formalumo aspekto svarbą viešuosiuose pirkimuose, yra nurodęs, kad Viešųjų pirkimų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatyti reikalavimai tiek PO, tiek tiekėjams yra nustatyti ne siekiant atlikti formalias procedūras tam, kad PO ir tiekėjo veiksmai atitiktų teisės normas, o tam, kad šiomis procedūromis būtų įgyvendinti viešųjų pirkimų tikslai.

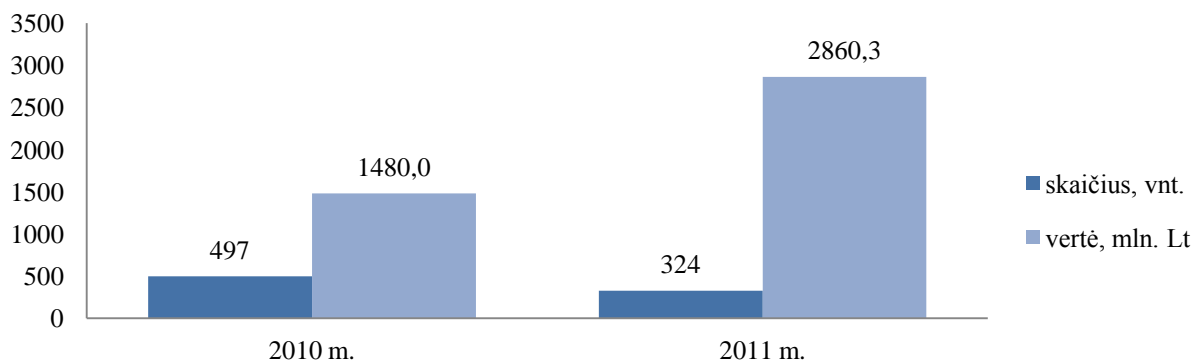
³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008-12-23 nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „ERP“ Valstybinė mokesčių inspekcija ir kt., bylos Nr. 3K-3-583/2008.

VPT savo veiklos ataskaitoje pažymi, kad, vykdydama prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę, 2011 m. užkirto kelią neskaidriems pirkimams už 602 mln. Lt. Nustačiusi viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimus ir trūkumus, įpareigojo nutraukti 39 pirkimų procedūras, 22 kartus įpareigojo patikslinti pirkimo dokumentus, 15 kartų – pakartotinai nagrinėti pasiūlymus. Dėl įvairių viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimų įpareigojimai buvo skirti 56 PO⁴⁰.

Manome, kad vykdant viešųjų pirkimų kontrolę, turėtų būti atsižvelgta ir į galutinį pirkimų rezultata, o vykdant prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę – vienas iš kontrolės tikslų turėtų būti aiškus ir suprantamas pažeidimų išaiškinimas, kuris užkirstų kelią jų pasireiškimui ateityje.

Nuo 2011 m. VPT tikrindama viešuosius pirkimus prioritetine sritimi pasirinko didelės vertės ir sudėtingus pirkimus, todėl pastaraisiais metais įvertintų pirkimų skaičius mažėjo, tačiau didėjo įvertintų pirkimų apimtys, kurios 2011 m. sudarė 22 proc. visų atliktų viešųjų pirkimų (18 pav.).

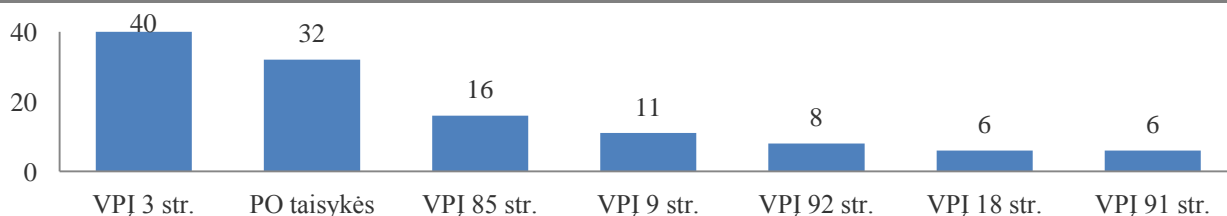
18 pav. Viešųjų pirkimų tarnybos 2010–2011 metais įvertintų visų viešųjų pirkimų skaičius ir vertė

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Audito metu analizavome 2010–2011 m. VPT atliktus supaprastintų viešųjų pirkimų įvertinimus. Tarnybos pateiktose vertinimo išvadose konstatuojama, kad pažeidžiamas ne vienas VPĮ straipsnis arba kelios to paties straipsnio dalys, pažeidžiamos pačių PO patvirtintos supaprastintų pirkimų taisyklės, kiti poįstatyminiai aktai, LR civilinio proceso kodekso straipsniai. Dažniausiai pažeidžiami VPĮ straipsniai pateikti 19 pav.

19 pav. 2010–2011 metais dažniausiai pažeistų Viešųjų pirkimų įstatymo straipsnių skaičius, vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

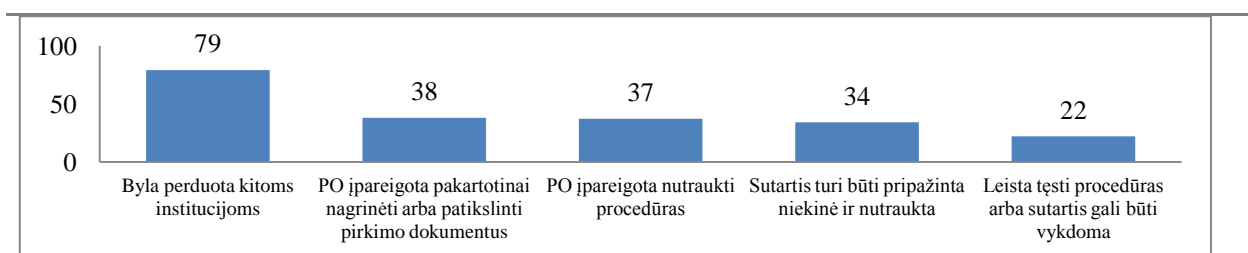
Iš pateiktų duomenų matyti, kad dažniausiai pažeidžiamos VPĮ 3 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios pagrindinius pirkimų principus: lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo. Pažymėtina, kad šių principų oficialaus išaiškinimo nėra,

⁴⁰ Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 metų veiklos ataskaita.

nors jie taikomi atliekant visas viešojo pirkimo procedūras, t. y. nuo pirkimo paskelbimo iki laimėtojo nustatymo ar sudarytos sutarties vykdymo. Viešųjų pirkimų principais privalu vadovautis taikant ir aiškinant visų VPI nuostatų turinį. Pagal LAT formuojamą praktiką⁴¹, vien viešųjų pirkimų principų pažeidimo konstatavimas yra pakankamas pagrindas, nesiremiant jokia papildoma teisės norma, pripažinti PO veiksmus neteisėtais.

VPT, įvertinusi PO supaprastintų viešųjų pirkimų pažeidimus, dažniausiai dokumentus perduoda institucijoms pagal kompetenciją, t. y. teisėsaugos institucijoms, vyksta ikiteisminiai tyrimai arba bylos nagrinėjamos teisme (20 pav.).

20 pav. 2010–2011 metų VPT atliktų supaprastintų viešųjų pirkimų įvertinimų rezultatai, vnt.

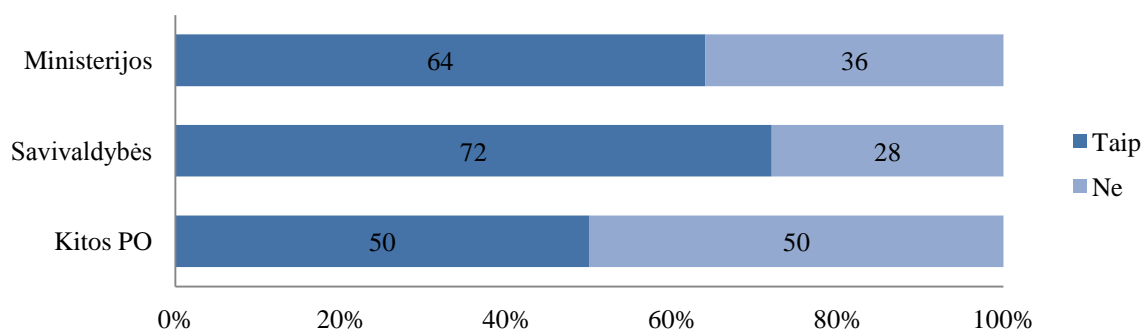

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VPT duomenis

Audito metu nustatyta, kad PO vykdo tarnybos įpareigojimus, tačiau nuolat keičiantis VPI ir didėjant procedūrų skaičiui, viešųjų pirkimų procesas darosi sudėtingesnis, todėl vis sunkiau pirkimo procese nepadaryti klaidos.

Siekiant išvengti klaidų, viešųjų pirkimų klausimais PO konsultuojasi su VPT specialistais. Didelė dalis PO pažymėjo, kad į pateiktus tuos pačius klausimus iš tarnybos specialistų gauna skirtingus atsakymus ir išaiškinimus (21 pav.).

21 pav. Ar perkančiosios organizacijos gavo iš VPT skirtingus atsakymus tuo pačiu klausimu?

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal PO duomenis

Audito metu nustatyta, kad 64 proc. ministerijų, 72 proc. savivaldybių ir 50 proc. kitų PO tuo pačiu klausimu gavo skirtingus atsakymus. VPT konsultantams sunku prisiskambinti, o prisiskambinus ir pateikus klausimą, atsakymą žadama pateikti vėliau. Neretai, norint gauti konsultaciją telefonu, niekas neatsiliepia, tačiau parašius elektroninį laišką, konsultantai

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 6 d. nutartis, bylos Nr. 3K-3-150/2010.

paskambina. Gauti atsakymą raštu trunka palyginti ilgai, o PO negali stabdyti prasidėjusių viešųjų pirkimų procedūrų. Kai kuriais atvejais VPT atsakymai išdėstomi dviprasmiškai, yra nekonkretūs, kartais būna neišsamūs, neapimantys visų pateiktų užklausių, dažnai formuluojami kaip neoficiali nuomonė. PO pažymėjo, kad gauti atsakymai sunkiai suprantami, o konsultavimo paslaugų kokybė pastaruoju metu pablogėjo.

Pavyzdys

1. PO 2011-10-13 kreipėsi į VPT dėl konsultacijos, kreipdamiesi pažymėjo, kad problema susijusi su laiko sąnaudomis, t. y. jų netenkino tiekėjo paslaugos atlikimo terminai, o tarnyba atsakymą oficialiai pateikė tik 2012-02-28.
2. PO informavo, kad 2011-08-09 į VPT buvo kreiptasi žodžiu (telefonu), atsakymas į pateiktą užklausą buvo nedviprasmiškas – pasiūlymas turi būti atmetas. Dar kartą tuo pačiu klausimu 2011-08-09 PO kreipėsi į VPT raštu (el. paštu), atsakymo negavo, pakartotinai PO į VPT kreipėsi raštu 2012-01-31 ir 2012-02-06 gavo atsakymą, prieštaraujantį atsakymui, kurį PO buvo gavusi žodžiu (telefonu).

Viena iš pagrindinių VPT nurodytų 2012 metų veiklos kryptių – plėsti ir stiprinti mokymų ir konsultacinę veiklą, didinti konsultacijų pasiekiamumą, siekti įkurti skambučių centrą, kad viešųjų pirkimų dalyviams būtų galima teikti sistemingą ir išankstinę konsultacinę pagalbą. Pažymėtina, kad tokia veiklos kryptis buvo nurodyta ir 2011 metams.

3.2.1. ES finansinę paramą kontroliuojančių ir įgyvendinančiųjų institucijų skirtingas Viešųjų pirkimų įstatymo interpretavimas – kliūtis perkančiosioms organizacijoms

ES finansinę paramą įgyvendinančioji institucija (toliau – II) atlieka ES projektų vykdymo priežiūrą ir vertina, ar nepažeistos viešųjų pirkimų teisės nuostatos. PO nuomone, VPI neapibrėžia aiškaus ir nedviprasmiško pirkimų procedūrų taikymo, todėl kontroliuojančios ir ES finansinę paramą įgyvendinančiosios institucijos skirtingai traktuoja VPI nuostatas.

Analizuojant susidariusią padėtį užfiksuota atveju, kai ES finansinę paramą įgyvendinančiųjų institucijų ir VPT specialistai pateikdavo skirtingus viešųjų pirkimų procedūrų vertinimus.

Pavyzdys

PO vykdomo supaprastinto atviro konkurso pirkimo dokumentus tuo pačiu metu vertino VPT ir II. VPT nenustatė esminių pirkimo dokumentų trūkumų ir VPI nuostatų pažeidimų, pateikė savo pastebėjimus ir rekomendacijas. II nustatė esminius trūkumus ir nepritarė pateiktiems derinti dokumentams, siūlė ištaisyti nustatytus trūkumus. PO, nesutikdama su II argumentais, kreipėsi į VPT, tačiau ši atsisakė pakartotinai vertinti pirkimo dokumentus, motyvuodama tuo, kad dokumentai jau buvo įvertinti. VPT atsisakius pakartotinai vertinti pirkimo dokumentus, PO vėl kreipėsi į II, pateikdama papildomus savo paaiškinimus dėl vykdytų pirkimo procedūrų, nurodydama, kad, jos nuomone, teisingai taikė VPI ir laikėsi pirkimo dokumentuose nustatytų pasiūlymų vertinimo reikalavimų. II, atlikusi pakartotinį vertinimą, atsisakė pritarti pateiktiems derinti dokumentams, nurodydama esminius trūkumus. PO trečią kartą kreipėsi į VPT, prašydama pateikti nuomonę dėl II nurodytų pirkimo sąlygų trūkumų. VPT susipažinusi su pateiktais klausimais, atsakė, kad PO priimdama sprendimus dėl pasiūlymų vertinimo ir nustatydama minimalius kvalifikacinius reikalavimus, VPI nuostatų nepažeidė. II, susipažinusi su VPT nuomone ir atlikusi pakartotinį vertinimą, suderino pirkimo dokumentus. Šis derinimo procesas truko daugiau kaip tris mėnesius, todėl PO reikėjo papildomų laiko ir darbo sąnaudų, nors viešojo pirkimo rezultatams jokios įtakos neturėjo.

Tokia padėtis galėjo susiklostyti dėl per mažo bendradarbiavimo ir veiksmų derinimo tobulinant patikros procedūras su kitomis viešuosius pirkimus kontroliuojančiomis institucijomis. Mūsų nuomone,

viešųjų pirkimų procedūrų tobulinimo procesas taptų efektyvesnis, jeigu ES finansinę paramą įgyvendinančios institucijos, kontroliuojančios institucijos ir VPT daugiau bendradarbiautų ir derintų tarpusavio veiksmus. Be to, suvienodinus viešųjų pirkimų tikrinimo praktiką, turėtų sumažėti prieštaravimų tarp skirtingų institucijų teikiant išvadas dėl tų pačių pirkimų.

Labai svarbu, kad tuo pačiu klausimu kontrolės ir konsultavimo sistemoje Viešųjų pirkimų įstatymas nebūtų skirtingai interpretuojamas, todėl būtina užtikrinti kokybišką ir laiku gautą konsultaciją dėl VPI nuostatų taikymo.

3.2.2. Perkančiųjų organizacijų taisyklės parengtos pagal tarnybos parengtas pavyzdines taisykles

Išankstinio tyrimo metu nustatyta⁴², kad iki 2008 m. rugsėjo mėnesio galiojusiame VPI supaprastintų pirkimų taikymo tvarka buvo griežčiau reglamentuota, nes PO turėjo vadovautis įstatymu, o ne pačių patvirtintomis supaprastintų pirkimų taisyklėmis. Liberalizuojant VPI⁴³, PO buvo suteikta teisė supaprastintus pirkimus atlikti pagal pačių parengtas ir patvirtintas taisykles ir įstatymo nustatyta tvarka skelbti jas CPV IS ir savo tinklalapyje.

VPT, nustačiusi nemažai pažeidimų, kai PO atlieka pirkimus pagal savo supaprastintų pirkimų taisykles, parengė supaprastintų pirkimų pavyzdines taisykles⁴⁴. VPT nuomone, problema tame, kad PO dažnai nesugeba ar nenori pritaikyti savo parengtų taisyklių prie pavyzdinių, todėl PO taisykles reikėtų griežčiau reglamentuoti ir įstatyme nustatyti, kad VPT parengtos rekomendacinio pobūdžio supaprastintų pirkimų pavyzdinės taisyklės taptų PO privalomos.

Analizuojant šią problemą audito metu, nustatyta, kad 86 proc. PO supaprastintų pirkimų taisyklės parengtos atsižvelgiant į VPT parengtas pavyzdines taisykles. Dalis PO, atsižvelgdamos į pavyzdines taisykles, savo taisykles žadėjo parengti artimiausiu metu. PO pažymėjo, kad VPT parengtose pavyzdinėse taisyklėse išdėstyti VPI ir jį įgyvendinančiųjų teisės aktų reikalavimai, todėl, pasikeitus šiems reikalavimams, reikia keisti ir PO patvirtintas supaprastintų pirkimų taisykles.

Pavyzdys

Pavyzdinių taisyklių skyriaus II Supaprastintų pirkimų paskelbimas 16 p. nurodyta:

„Perkančioji organizacija savo tinklalapyje ir leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“ informuoja apie pradedamą bet kurį pirkimą (išskyrus mažos vertės pirkimus), taip pat nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti bei sudarytą sutartį, vadovaudamasi Skelbimų teikimo valstybės įmonei Seimo leidyklai „Valstybės žinios“ tvarka, patvirtinta VI Seimo leidyklos „Valstybės žinios“ direktoriaus 2011 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. VI-11-22 „Dėl valstybės įmonei Seimo leidyklai „Valstybės žinios“ teikiamų skelbimų apie pradedamą pirkimą, apie nustatytą laimėtoją ir ketinimą sudaryti sutartį bei apie sudarytą sutartį formų tvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 162-7736).

Kadangi jau parengtas įstatymo pakeitimas, kuriame numatyta ši reikalavimą pripažinti netekusį galios, reikės keisti tiek pavyzdines taisykles, tiek visoms PO savo patvirtintas taisykles.

⁴² Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2011-11-25 išankstinio tyrimo ataskaita Nr. IT-P-20-1 „Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga“.

⁴³ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, 2010-12-23 Nr. XI-1255 redakcija, 85 str.

⁴⁴ Patvirtinta Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008-09-12 įsakymu Nr. 1S-91 (2011-12-30 Nr. 1S-199 redakcija).

PO nuomone, taisyklės turėtų būti paprastesnės, trumpesnės ir parengtos pagal jų poreikį. Pažymėtina, kad pavyzdinėse taisyklėse nurodyta, kad PO, vadovaudamasi VPI nuostatomis, atsižvelgdama į savo veiklos specifiką, gali nustatyti kitokią supaprastintų pirkimų atlikimo tvarką (kitus supaprastintų pirkimų būdus, supaprastinto pirkimo atlikimo procedūras ir pan.), negu nustatyta šiose pavyzdinėse taisyklėse.

Audito metu nustatyta, kad 51 proc. PO taisyklės parengtos atsižvelgiant į jų veiklos specifiką, todėl yra tam tikrų specifinių nuostatų. Pvz., numatyti pirkimai, kuriuos gali atlikti pirkimo organizatoriai arba pirkimo iniciatoriai, numatytos galimybės mažos vertės pirkimus atlikti savivaldybių padalinių viešųjų pirkimų komisijoms, padidintos pirkimų organizatoriaus vykdomų mažos vertės pirkimų ribos, numatyti tik tie pirkimo būdai, kurie taikomi PO ir kt.

Kaip geros praktikos pavyzdį galima paminėti tai, kad muziejams bendras taisyklės parengė Lietuvos muziejų asociacija. Savivaldybių specialistai pažymėjo, jog būtų naudinga ir savivaldybėms parengti vienodas supaprastintų pirkimų taisykles. Manome, kad su tokiu prašymu savivaldybės turėtų kreiptis į Lietuvos savivaldybių asociaciją.

Mūsų nuomone, atsižvelgiant į tai, kad 86 proc. PO supaprastintų pirkimų taisyklės parengtos pagal VPT parengtas pavyzdines taisykles ir į tai, kad 51 proc. PO taisyklės parengtos pagal jų vykdomos veiklos specifiką, VPT parengtos pavyzdinės taisyklės visoms PO neturėtų būti privalomos.

3.3. Perkančiosios organizacijos ne visada gauna Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą pirkimo sutarties sąlygų keitimui

Nuostata, kad pirkimo sutarties sąlygų pakeitimams turi būti gautas VPT sutikimas, Lietuvos nacionalinėje teisėje įsigaliojo 2008 m.⁴⁵ Tai nėra privaloma ES direktyvos nuostata. Šia nuostata⁴⁶ buvo siekiama nesudaryti sąlygų įvairiems piktnaudžiavimams (pvz., pakeisti sutarties sąlygas taip, kad jos būtų nenaudingos pačiai PO).

2011 m. VPT išnagrinėjo 673 prašymus keisti sutarties sąlygas, 292 atvejais pakeisti sutarties sąlygas nesutiko⁴⁷. Audito metu PO buvo pateikti klausimai, kokie PO tolimesni veiksmai, negavus VPT sutikimo keisti sutarties sąlygas ir kokios to pasekmės.

Audito metu nustatyta, kad 58 proc. PO turėjo įtakos pirkimų rezultatams, kai nebuvo gauti sutikimai keisti pirkimo sutarties sąlygas, iš kurių 28 proc. atsakė, kad sutarties sąlygų pakeitimai būtų naudingi ir PO nebūtų patyrusios papildomų išlaidų (3 lentelė).

⁴⁵ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2008-07-03 Nr. X-1673 redakcija.

⁴⁶ Pritarta Seimo Ekonomikos komitete, pasiūlius Seimo kanceliarijos Teisės departamentu (Lietuvos Respublikos Seimo Ekonomikos komiteto 2008-06-18 posėdžio protokolais Nr. 108-P-22).

⁴⁷ Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 metų ataskaita.

3 lentelė. Patirtos išlaidos dėl negauto sutikimo keisti sutarties sąlygas

PO pavadinimas	Patirtos išlaidos	Suma (Lt)
VšĮ	Konsultacijos su advokatais	500
Miesto savivaldybė	Pirkimo išlaidos (nebuvo pateisintos)	1 000 000*
Rajono savivaldybė	Įvykdžius naują pirkimą, pabrango darbai	30 500
Rajono savivaldybė	Naujo konkurso vykdymas, techninių projektų korektūros	100 000
Miesto savivaldybė	Galimi nuostoliai	400 000*
Rajono savivaldybė	Savivaldybės biudžeto išlaidos	200 000
Rajono savivaldybė	Teisinės išlaidos	3 000
Iš viso:		1 734 000

*Pastaba: galimos papildomos išlaidos, nes vyksta teisiniai procesai
Šaltinis – Valstybės kontrolė

PO įvykdžius naujus pirkimus, pabrango darbai, reikėjo sumokėti teisininkams už konsultacijas, buvo prarastas laikas, išlaidos advokatams.

Pažymėtina, kad ne visos PO paskaičiavo, kokių papildomų išlaidų patiria dėl tokių VPT sprendimų, tačiau paaiškino, kad jei VPT būtų davusi sutikimą keisti sutarties sąlygas, jos būtų turėjusios tokią naudą:

- galėjo efektyviau ir racionaliau naudoti valstybės biudžeto lėšas, būtų sutaupytos savivaldybės biudžeto, ES finansinės ir kitos paramos lėšos;
- nereikėtų organizuoti naujų pirkimo procedūrų, gaišti laiko, sumažėtų sutarties vertė;
- pratęsus sutartį, kaina (įkainis) išliktų ta pati, o vykdant naują pirkimą, pasiūlymai pateikiami su didesniais įkainiais.

Audito metu nustatyta, kad, jeigu VPT neleido pakeisti sutarties sąlygų, tai 78 proc. PO vykdė VPT nurodymus besąlygiškai, 9 proc., – sprendimų nevykdė, nes būtų patyrusios nuostolių, 13 proc. į klausimą neatsakė. 70 proc. PO pažymėjo, kad VPT sprendimai nesutikti keisti pirkimo sutarties sąlygas yra formalūs, nes priežastys, dėl kurių reikėjo keisti sąlygas, jų nuomone, buvo objektyvios ir jų nebuvo galima numatyti.

Pažymėtina, kad VPT neduodama sutikimo keisti sutarties sąlygas, daugeliu atvejų vadovaujasi įstatymo 18 str. 8 d., kurioje nustatytas reikalavimas, kad „Pirkimo sutarties sąlygos sutarties laikotarpiu negali būti keičiamos, išskyrus tokias pirkimo sutarties sąlygas, kurias pakeitus nebūtų pažeisti šio Įstatymo 3 str. nustatyti principai ir tikslai“, t. y. keisdamos sutarties pirkimo sąlygas PO turi užtikrinti, kad nebus pažeisti lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo, sąžiningumo principai ir kad šių sąlygų pakeitimai sąlygos racionalų PO lėšų panaudojimą.

Pavyzdys

PO prašymą motyvavo tuo, kad sudarius sutartį ir 2009-09-01 pradėjus vykdyti rekonstrukcijos darbus, paaiškėjo, kad 2002 m. parengtas techninis projektas, nebeatitinka naujai galiojančių techninių reikalavimų ir objekto valstybinė komisija nepriims. Dėl užsitęsusio techninio projekto koregavimo ir darbų sustabdymo, PO prašė sutarties 3 p. nurodytą darbų pabaigos terminą iš 2011-05-15 nukelti į 2011-09-30.

VPT iš pateiktos informacijos nustatė, kad sutarties 3 p. įtvirtinta: darbų pradžia – 2009-09-01, darbų pabaiga – 2010-12-01. Atsiradus nenumatytais aplinkybėmis, sutartis gali būti pratęsta, bet ne ilgiau kaip iki 2011-05-15⁴⁸, nes sutarties šalys pasinaudojo pratęsimo galimybe ir darbų pabaigos terminą iš 2010-12-01 pratęsė iki 2011-05-15. Sutartį pratęsus dar ilgesniam laikotarpiui, tarnybos nuomone, būtų pažeisti Įstatymo 3 str. 1 d. nustatyti pagrindiniai viešųjų pirkimų principai.

Atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes ir į tai, kad sutarties terminas yra esminė sutarties sąlyga, tarnyba, vadovaudamasi Įstatymo 18 str. 8 d., neturi pagrindo sutikti pakeisti darbų pabaigos termino.

Iš pavyzdžio matyti, kad VPT sprendimas neleisti pratęsti sutarties termino buvo pagrįstas Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimu, tačiau nebuvo atsižvelgta į realią padėtį ir atsiradusias nenumatytas aplinkybes. PO pateiktame prašyme tarnybai nurodė, kad šis projektas finansuojamas ES paramos lėšomis, todėl praradusi finansavimą neturės galimybių savivaldybės lėšomis projekto užbaigti ir prašė nagrinėti prašymą vadovaujantis protingumo ir teisingumo kriterijais, siekiant racionaliai naudoti ES ir savivaldybės biudžeto lėšas.

Audito metu nustatyta, kad 53 proc. PO turėjo keisti sutarties sąlygas dėl priežasčių, kurių jos negalėjo numatyti, 21 proc. – dėl darbuotojų kaltės ir 26 proc. nurodė kitas priežastis. Pažymėtina, kad PO turėjo keisti sutarties sąlygas dėl kelių minėtų priežasčių.

VPT nuomone, tiekėjai, apsisprenddami dalyvauti pirkime ir nurodydami savo pasiūlymuose kainas, turi atsižvelgti į galimą finansinę riziką dėl pasikeitusių mokesčių (pvz., PVM tarifo pakeitimas). Tarnybos parengtoje metodikoje⁴⁸ numatyta, kad jeigu sutarties vykdymo trukmė su pratęsimu yra ilgesnė kaip vieni metai, pirkimo sutartyje turi būti nustatytos kainos ar įkainių keitimo dėl pasikeitusių mokesčių taisyklės. Tarnybos nuomone, visas su pirkimo objektu susijusias aplinkybes PO turi išsiaiškinti prieš pradėdama viešąjį pirkimą.

Pavyzdys

PO neturėjo galimybių laiku pateikti paslaugos teikėjui žemės sklypo nuosavybės dokumentų, nes institucija, atsakinga už teritorijos detaliojo plano rengimą, laiku jo neparengė. Dėl šios priežasties tiekėjas negalėjo laiku suteikti paslaugos. Gautas neigiamas VPT atsakymas dėl sutarties pratęsimo, nes PO turėjo numatyti, kad minėta institucija iki sutartyje numatyto paslaugos atlikimo termino nebaigs teritorijos detaliojo plano.

Pažymėtina, kad sudarant sutartis tiek PO, tiek tiekėjai nesugeba numatyti visų pasikeitimų, kurie gali įvykti ateityje. Ypač tokių gebėjimų neturi mažos PO.

Kitas pavyzdys, kai VPT nepritarė sutarties sąlygų keitimui, nors, PO nuomone, tiek konkurso sąlygose, tiek sudarytoje sutartyje buvo numatyti atskirų darbų apimčių pasikeitimai, kurie buvo galimi vykdant sutartį.

Pavyzdys

PO 2011 m. pabaigoje vykdė miestelio bendruomeninės infrastruktūros gerinimo darbų pirkimą ir į konkurso sąlygų 10 p. įtraukė: „<...>Trūkstant lėšų ar dėl kitų nenumatytų aplinkybių, PO gali atsisakyti atskirų darbų, mažinti darbų apimtį, ...“. Prie konkurso sąlygų pridėjo ir kartu su konkurso sąlygomis paskelbė CVP IS sistemoje Rangos sutarties projektą, kurio 6.6 p. numatyta: „<...> Užsakovas, atsiradus pagrįstam poreikiui (pvz., negavus finansavimo), turi teisę sumažinti darbų apimtį ar atsisakyti atskirų darbų“. Kadangi galutinė (po neskelbiamų derybų) pirkimo nugalėtojo kaina buvo apie 3,0 mln. Lt, o projekto finansavimui buvo skirta

⁴⁸ Patvirtinta Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2003-02-25 įsakymu Nr. 1S-21 (Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2011-08-01 įsakymo Nr. 1S-105 redakcija) Viešojo pirkimo-pardavimo sutarčių kainos ir kainodaros taisyklių nustatymo metodika.

apie 2, 0 mln. Lt, vadovaudamasi anksčiau nurodytų punktų reikalavimais, PO priėmė sprendimą pasirašyti sutartį visai darbų apimčių sumai, o paskui atsisakyti dalies atskirų darbų, kurių vertė sudarė apie 1,1 mln. Lt. PO kreipėsi į tarnybą su prašymu pateikti nuomonę, ar dalies darbų atsisakymas nurodytomis sąlygomis yra sutarties sąlygų keitimas, kuriam būtinas tarnybos sutikimas, ar sudarytos sutarties sąlygų vykdymas.

Tarnyba pažymėjo, jog jos sutikimas nereikalingas, jei pirkimo sutarties sąlygų keitimo galimybė, t. y. galimybė atsisakyti dalies darbų buvo numatyta pačioje pirkimo sutartyje, aiškiai aprašant aplinkybes, kurioms egzistuojant bus atliekamas toks pirkimo sutarties sąlygų keitimas. Tarnybos nuomone, konkurso sąlygų 10 p. ir rangos sutarties projekto 6.6 p. nurodytos sąlygos yra pernelyg abstrakčios, nes jose nenumatyta, kokia apimtimi ir kokių konkrečiai darbų PO gali atsisakyti, todėl sudėtinga įvertinti ar pagal šias sąlygas daromi pakeitimai yra neišvengiamai būtini ir pagrįsti.

Atsižvelgiant į tai, tarnyba pažymėjo, kad pagal minėtas nustatytas sąlygas, tokie sutarties pakeitimai nėra galimi be jos sutikimo.

2012 m. vasario mėnesį gavusi tarnybos atsakymą PO turėjo nutraukti sudarytą sutartį.

Rangovas padavė į teismą PO dėl sutarties nutraukimo pripažinimo nepagrįstu ir išlaidų atlyginimo.

2012 m. gegužės mėnesį buvo pasirašyta taikos sutartis ir darbai tęsiami pagal tas pačias sutarties sąlygas.

Neretai VPT neleidžia keisti sutarties sąlygų dėl pavėluotai pateiktų techninių projektų ar padarytų projektavimo klaidų, t. y. kai pradėjus vykdyti darbus paaiškėja, kad reikia sumažinti arba padidinti darbų apimtį, kai kurių darbų atsisakyti arba pirkti papildomus darbus. PO pažymėjo, kad nekokybiški techniniai projektai šiuo metu Lietuvoje yra didelė problema, nors jie derinami su atitinkamomis institucijomis ir atliekama jų ekspertizė.

Pavyzdys

PO prašė sumažinti sutarties kainą motyvuodama tuo, kad 2010-05-25 sudarius sutartį su rangovu, jis neturėjo parengto techninio projekto ir dėl to nesugebėjo įvertinti tikrosios darbų apimties. Pirkimo kaina buvo 3,9 mln. Lt (su PVM). Techninis projektas turėjo būti parengtas 2010 m. liepos mėn., tačiau jo parengimas užsitęsė iki 2011 m. gegužės mėn. Atlikus patikslintus skaičiavimus, paaiškėjo, kad galutinė kaina yra 3,5 mln. Lt (su PVM) ir yra 0,4 mln. Lt mažesnė už pradinę.

Tarnyba pažymėjo, kad vykdant sutartį turi būti laikomasi pirkimo metu paskelbtų ir sutartyje įtvirtintų sąlygų, t. y., kad sutarties darbų ir paslaugų kaina nekinta visą sutarties galiojimo laiką, kad nustatyta galutinė kaina yra 3,9 mln. Lt ir kad rangovas įsipareigoja savo jėgomis ir rizika už pasiūlytą kainą tinkamai ir laiku atlikti darbus ir suteikti paslaugas pagal sutartį.

Išnagrinėjusi pateiktas lokalines sąmatas tarnyba nustatė, kad patikslintos 2011 m. gegužės mėn. sąmatos, palyginti su pateiktomis 2010 m. gegužės mėn. sąmatomis, nesutampa: 1. skiriasi medžiagų vieneto kainos – naujosiose sąmatose vienetų kainos yra didesnės; 2. skiriasi medžiagų kiekiai; 3. atsisakoma dalies numatytų darbų; 4. nurodyti nauji nenumatyti darbai. Įvertinusi patikslintos 2011 m. gegužės mėn. lokaliųjų sąmatų pakeitimus, tarnyba konstatavo, kad jie sudaryti pažeidžiant Įstatymo 18 str. 8 d. nuostatas ir Įstatymo 3 str. 1 ir 2 d. nustatytus viešųjų pirkimų principus ir tikslą.

Tarnyba pažymėjo, kad PO naujų darbų pirkimą turėtų vykdyti atlikdama kitus viešuosius pirkimus Įstatymo nustatyta tvarka ir kad vietoje nevykdomų darbų papildomi darbai, kurie nebuvo numatyti pasiūlyme, negali būti atliekami, kadangi tai yra laikoma sutarties objekto keitimu. Be to, atsisakant dalies darbų ar keičiant darbus, įkainius pagal vykdomą sutartį, remiantis Įstatymo 18 str. 8 d. turi būti kreipiamasi į tarnybą dėl sutikimo pakeisti šias sutarties sąlygas.

Įvertinusi nurodytas aplinkybes, tarnyba neturi pagrindo sutikti, kad būtų pakeistos sutarties sąlygos ir sumažinta sutarties kaina.

Pateiktame pavyzdyje PO vykdė vidurinės mokyklos pastato rekonstravimo darbų projektavimo, statinio projekto vykdymo priežiūros paslaugų, rekonstravimo darbų ir viešinimo paslaugų pirkimą. Negavusi tarnybos sutikimo, PO 2011 m. rugpjūčio mėn. nutraukė pasirašytą sutartį ir skelbė naują konkursą. Sutartis su nauju rangovu pasirašyta 2012 m. rugpjūčio 20 d., sutarties kaina 3,5 mln. Lt (su PVM), t. y. ta pati kaina, dėl kurios PO kreipėsi į tarnybą. Kaip mus

informavo PO, rangovas iki metų pabaigos visų darbų nespės įvykdyti ir dalį darbų reikės nukelti į kitus metus. Tada vėl atsiras problemų dėl ES lėšų panaudojimo ir darbų terminų pratęsimo. Mūsų nuomone, dėl tokio tarnybos požiūrio pailgėjo pirkimo laikas, padidėjo darbuotojų laiko sąnaudos, užsitęsė darbų atlikimo terminai. Kadangi statybos darbai bus vykdomi mokslo metų laikotarpiu, pablogės tiek moksleivių, tiek mokytojų darbo sąlygos.

VPT yra parengusi Viešojo pirkimo–pardavimo sutarčių sąlygų keitimo rekomendacijas⁴⁹, kurios skirtos PO specialistams, rengiantiems pirkimo dokumentus, tarp jų ir pirkimo sutarčių projektus, bei nagrinėjantiems pirkimo sutarčių pakeitimo klausimus. Tarnybos nuomone, jos turėtų būti naudingos ir tiekėjo specialistams, siekiantiems galiojančios pirkimo sutarties sąlygų pakeitimo. Kad ne visos PO šiomis rekomendacijomis vadovaujasi, galima spręsti iš nurodytų priežasčių, dėl kurių jos kreipėsi į tarnybą. Techninio pobūdžio pirkimo sutarties pakeitimai (pvz., pirkimo sutarties šalių rekvizitai, klaidos), kurie nedaro jokios įtakos šalių tarpusavio įsipareigojimų turiniui, galimi be VPT sutikimo.

VPT parengtose Perkančiųjų organizacijų prašymų pateikimo ir nagrinėjimo taisyklėse⁵⁰ nurodytos tarnybos teisės ir pareigos, nagrinėjant PO prašymus, prašymų pateikimo ir nagrinėjimo terminai, prašymo forma ir turinys. Daugumos PO nuomone, prašymo pateikimo ir nagrinėjimo procedūros užima labai daug laiko ir ilgina pirkimų procesą.

VPT, neduodama sutikimo keisti viešojo pirkimo sutarties sąlygas, dažniausiai vadovaujasi įstatymo 3 str. 1 dalimi, kur nustatyti viešųjų pirkimų principai. Mūsų nuomone, tarnyba nepakankamai atsižvelgia į įstatymo 3 str. 2 dalyje nurodytą viešųjų pirkimų tikslą, t. y., ar įvykdžius tarnybos sprendimą, PO įsigys reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas.

2-ojo audito departamento direktoriaus pavaduotojas

Mindaugas Milčiūnas

Vyriausioji valstybinė auditorė

Rita Buidovienė

⁴⁹ Patvirtinta Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2009-05-05 įsakymu Nr. 1S-43 (2009-06-29 įsakymo Nr. 1S-61 redakcija).

⁵⁰ Patvirtinta Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2008-09-26 įsakymu Nr. 1S-93.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Supaprastintų viešųjų pirkimų
vykdymas“
1 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito subjektas – Ūkio ministerija; Viešųjų pirkimų tarnyba, Perkančiosios organizacijos.

Audituojamas laikotarpis – 2009–2011 metai ir 2012 m. I ketvirtis.

Audito metu naudoti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

- dokumentų peržiūra, nagrinėjimas, pokalbiai, apklausa anketavimo būdu;
- skaičiavimo, palyginamoji ir situacijos analizė.

Perkančiųjų organizacijų⁵¹ atranka

Pagal PO tipų kodų sąrašą, jos yra suskirstytos į 17-ka tipo kodų ir 17-ka tipo pavadinimų. 2009–2011 m. laikotarpio perkančiasias organizacijas pasirinkome piniginio vieneto atrankos metodu pagal šiuos atrankos kriterijus: pirkimų vertė, Lt; pirkimų skaičius, vnt. Įvertinę bendrą 2009–2011 metų pirkimų vertės ir pirkimų skaičiaus pasiskirstymo procentą nuo visų atliktų pirkimų vertės ir skaičiaus, iš minėto sąrašo atrinkome šias PO:

Tipo kodas – 1 Centrinio valstybinio administravimo sistemai priklausanti PO (išskyrus krašto apsaugos sistemos karinius vienetus ir tarnybas) (8,7 proc. nuo vertės ir 10,4 proc. nuo skaičiaus);

Tipo kodas – 3 Savivaldybių ar teritorinis valstybinio administravimo subjektas (33,4 proc. nuo vertės ir 22,1 proc. nuo skaičiaus);

Tipo kodas – 4 Viešasis juridinis asmuo, kuris atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. 2 d. nustatytas sąlygas (32,2 proc. nuo vertės ir 39,4 proc. nuo skaičiaus).

4 lentelė. Atrinktos perkančiosios organizacijos

Tipo kodas ir pavadinimas	Organizacijos pavadinimas
Tipo kodas – 1 Centrinio valstybinio administravimo sistemai priklausančios PO	14 ministerijų
	Miškų tarnyba
	Mokymo centras
Tipo kodas – 3 Savivaldybių ar teritorinių valstybinio administravimo subjektai	60 savivaldybių
	Kartų namai
	Kvalifikacijos centras
	2 priešgaisrinės gelbėjimo valdybos
	Viešoji įstaiga
Tipo kodas – 4 Viešasis juridinis asmuo, kuris atitinka VPĮ 4 str. 2 d.	3 kolegijos
	Muziejus
	Mokymo centras
	Nacionalinio parko direkcija
	2 ligoninės

Šaltinis – Valstybės kontrolė

⁵¹ Perkančiosios organizacijos – institucijos, įstaigos, asociacijos, įmonės, kiti viešieji ar privatieji juridiniai asmenys, jeigu jie atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo 4 str. reikalavimus.

Pritaikius stratifikuotą (sluoksniuotą)⁵² atranką, nurodytas trijų tipų PO suskaidėme į maksimalios, vidutinės ir minimalios vertės pirkimų grupes, kurių imtis sudaro nuo 1 iki 9 PO kiekvienai grupei.

Atsižvelgę į audito plane numatytus audituoti klausimus ir į PO pateiktas aktualiausias problemas, sudarėme klausimyną ir atrinkome 28 PO, kuriose audito procedūras atlikome nuvykę į vietą, t. y. apklausiant šių PO viešųjų pirkimų specialistus. PO atrinkome įvertinę bendrą 2009–2011 m. pirkimų vertės ir pirkimų skaičiaus pasiskirstymo procentą nuo visų atliktų pirkimų vertės ir skaičiaus, iš pateikto VPT pirkimų sąrašo.

Klausimynas buvo išsiųstas 60 savivaldybių, 14 ministerijų ir 15 kitų PO (ne tik atrinktoms) – iš viso 89. Atsakymai gauti iš 52 savivaldybių, 14 ministerijų ir 14 kitų organizacijų, iš viso iš 80 PO, kas sudaro 89,9 proc. visų apklaustųjų.

Audito ataskaitoje naudojome Valstybės kontrolės informaciją apie viešųjų pirkimų vertinimo rezultatus, atlikus 14 ministerijų 2011 m. konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių ir 19 savivaldybių specialiųjų tikslinių dotacijų finansinį (teisėtumo) auditą.

Darėme prielaidą, kad pateikti duomenys yra teisingi, dokumentai išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

⁵²Atranka, suformuota iš generalinės visumos proporcijas atitinkančių grupių (stratų), vadinama stratifikuota (sluoksniuota) atranka.

Valstybinio audito ataskaitos
„Supaprastintų viešųjų pirkimų
vykdymas“
2 priedas

5 lentelė. Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
1.	Formuojant viešųjų pirkimų politiką ir užtikrinant teisinio reguliavimo tikslingumo, proporcingumo ir aiškumo principų laikymąsi: tęsti Viešųjų pirkimų įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų stebėseną, identifikuojant šių teisės aktų taikymo problemas. Atsižvelgiant į stebėsenos rezultatus, mažinti perkančiųjų organizacijų administracinę naštą.	Lietuvos Respublikos ūkio ministerija	Parengti Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimus, kuriais būtų panaikinama pareiga perkančiajai organizacijai papildomai skelbti informaciją apie pradedamą pirkimą, nustatytą laimėtoją ir ketinamą sudaryti bei sudarytą sutartį leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“, taip pat atsisakoma reikalavimo skelbti visų pirkimų techninių specifikacijų, išskyrus mažos vertės pirkimus, projektus, o nustatoma pareiga perkančiosioms organizacijoms skelbti tik didelės apimties ir svarbos pirkimų techninių specifikacijų projektus.	2014 m. IV ketvirtis
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:				
Ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento direktorė				Audronė Railaitė
Tel. nr. 870664741, el. p. audrone.railaite@ukmin.lt				

Valstybinio audito ataskaitos
„Supaprastintų viešųjų pirkimų
vykdymas“
3 priedas

6 lentelė. Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1	2	3	4	5
2.	<p>Siekiant plėsti ir stiprinti mokymų veiklą, organizuoti daugiau mokymų regionuose, pateikiant praktinių pavyzdžių:</p> <p>2.1 kaip nustatyti ir įvertinti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus;</p> <p>2.2 kaip parengti pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygas</p>	Viešųjų pirkimų tarnyba	<p>Šiuo metu CVP IS registruota per 7500 perkančiųjų organizacijų, kurių kiekviena paprastai turi nuo vieno iki keliolikos specialistų, vykdančių viešuosius pirkimus. Viešųjų pirkimų tarnyba neturi pakankamai žmogiškųjų išteklių (skyrįje dirba 9 darbuotojai) seminarams organizuoti. Skyrius privalo vykdyti įvairią mokomąją veiklą:</p> <p>konsultuoti telefonu (įeinančių skambučių skyriui ~37 tūkst. per 5 mėnesius);</p> <p>konsultuoti raštu (per 11 mėnesių raštu suteikta per 1900 konsultacijų);</p> <p>rengti dažniausiai užduodamus klausimus-atsakymus, žinių patikrinimo testus, informacinius pranešimus aktualiais klausimais ir t.t.</p> <p>Viešųjų pirkimų tarnyba, suprasdama perkančiųjų organizacijų poreikį išaiškinti joms viešuosius pirkimus aktualiomis temomis, tačiau turėdama tik ribotus žmogiškuosius išteklius, mokymus vykdo nuotoliniu būdu: Viešųjų pirkimų tarnyba 2012 metais apibendrindama gaunamų paklausimų temas, seminarų metu užduodamus klausimus, skelbia išsamius informacinius pranešimus aktualiomis temomis. Ši praktika</p>	Veiklą vykdyti nuolat

			<p>pasiteisino, todėl ateinančiais metais Viešųjų pirkimų tarnyba analizuos mokymų temų poreikius, rengs aktualius pranešimus, klausimus – atsakymus.</p>	
3.	<p>Vykdamas prevencinę viešųjų pirkimų kontrolę, pateikti sisteminių ir dažniausiai pasikartojančių pažeidimų išaiškinimus</p>		<p>Komentaras: Bendradarbiaujama nuolat, trim būdais: 1) visais atvejais II ar PO kreipiantis į Viešųjų pirkimų tarnybą dėl ginčijamų pažeidimų, Viešųjų pirkimų tarnyba pateikia išvadas su išaiškinimais dėl pažeidimo buvimo ar nebuvimo, jo esmės; 2) Viešųjų pirkimų tarnybos išvados skelbiamos viešai, tiek II, tiek PO, atsižvelgiant į pirkimo objektą turi galimybę išstudijuoti išvadose nurodytus esminius, darančius įtaką pirkimo rezultatui, teisės aktų pažeidimus. 3) Viešųjų pirkimų tarnybos ataskaitos skelbiamos viešai, jose nurodomi apibendrinti pastebėjimai dokumentams ir procedūroms, tiek II, tiek PO, atsižvelgiant į pirkimo objektą, turi galimybę išstudijuoti išvadose nurodytus esminius, darančius įtaką pirkimo rezultatui, teisės aktų pažeidimus.</p> <p>Veiksmas: bendradarbiavimas vyksta per II inicijuojamus susitikimus, iš anksto pateikiant susirūpinimą keliančius klausimus.</p> <p>Viešųjų pirkimų tarnyba, nagrinėdama perkančiųjų organizacijų prašymus dėl sutikimo vykdyti neskelbiamas derybas, nutraukti viešojo pirkimo procedūras, pakeisti viešojo pirkimo sutarties sąlyga ir kt., sistemins</p>	<p>Nuolat</p> <p>Ne dažniau kaip kartą per ketvirtį</p> <p>I-as iki 2013-06-30 II-as iki 2013-12-31</p>

			perkančiųjų organizacijų pažeidimus ir parengs dažniausiai pasitaikančių pažeidimų santraukas, kurias paskelbs Viešųjų pirkimų tarnybos tinklalapyje www.vpt.lt . Planuojama parengti dvi dažniausiai pasitaikančių pažeidimų santraukas.	
4.	Siekiant stiprinti konsultacinę veiklą ir išvengti skirtingų Viešųjų pirkimų įstatymo išaiškinimų, įkurti skambučių centrą, numatant galimybę įrašyti telefonu teikiamą konsultacinę pagalbą.		Priemonė: skambučių centras* *jei Viešųjų pirkimų tarnyba gaus tam finansavimą	2014 m.
5.	Bendradarbiauti su ES finansinę paramą įgyvendinančiomis institucijomis, siekiant vienodos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų taikymo praktikos: teikti mokymų ir konsultavimo pagalbą, metodinę pagalbą rengiant tipinius dokumentus, susijusius su viešaisiais pirkimais, ir viešųjų pirkimų patikrų išvadas		Komentaras: Bendradarbiaujama nuolat, t.y. visais atvejais II ar PO kreipiantis į Viešųjų pirkimų tarnybą ir prašant pateikti išvadą dėl ginčijamų pažeidimų, ji yra teikiama, be to, jeigu Viešųjų pirkimų tarnyba atlieka viešojo pirkimo, finansuojamo ES lėšomis, vertinimą savo iniciatyva, apie vertinimų (tikrinimų) rezultatus informuojama II, pateikiant jai išvados kopiją. Kadangi rekomendacijos įvykdymo terminą apibrėžti neįmanoma, įrašoma, kad tokia veikla vykdoma nuolat. Veiksmas: bendradarbiavimai vyksta per II inicijuojamus susitikimus.	Nuolat Ne dažniau kaip kartą per ketvirtį
6.	Priimant sprendimus dėl nustatytų pažeidimų ir nesutikimų keisti pirkimo sutarties sąlygas, atsižvelgti ir įvertinti priimamų sprendimų pasekmes, kurios turi įtakos galutiniam pirkimų tikslui – racionaliai naudoti lėšas		Komentaras: Viešojo administravimo subjektas privalo vadovautis įstatymo viršenybės principu. Viešųjų pirkimų tarnybai nesuteikta teisė interpretuoti VPI atsižvelgiant į situaciją, tokia galimybė suteikta teismams ir Viešųjų pirkimų tarnyba visada vykdo teismų sprendimus.	

			Organizuoti susitikimą su II, kuriame būtų sprendžiama bendradarbiavimo bei keitimosi informacija galimybė, aptariami kriterijai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, vertinant priimamo sprendimo pasekmes racionaliam lėšų naudojimui, diskutuojama dėl kitų konkrečių šios rekomendacijos įgyvendinimo pasiūlymų.	Iki 2013-03-15
<p>Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Viešųjų pirkimų tarnybos Teisėkūros ir metodikos skyriaus vedėja Jurgita Vanagaitė (tel. Nr. (8 5) 219 7055, el. p. Jurgita.Vanagaite@vpt.lt); Teisėkūros ir metodikos skyriaus vyriausioji specialistė Jurgita Stasiulionienė (tel. Nr. (8 5) 219 7059, el. p. Jurgita.Stasiulioniene@vpt.lt).</p>				